انګریزي استعمار او افغانستان

پښتونخوا ادبي څانګه کویټه

لیکونکی :   اولس یار

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

<u>تړون</u>

له ۱۸۳۸ څخه تر ۱۹۸۱ م پورې د ملي خپلواکۍ او ټولواکۍ او ټولنیز ادالت د پاره د نړیوال سامراج (چې لومړۍ یې انګریزي او اوس یې امریکي سامراج په سر کښې دی) استعمار، نوی استعمار، او ډول استثمار په ضد مبرزه کې د جنوبي مستعمره پښتونخوا د اسمان مالومو او نامالومو مبارزو او سپیڅلو شهیدانو ته ، چې ځینې ځلانده ستوري پکښې دا دي،

اودولاخان اڅکزئ، پیز مامد ترین، غوث مامود کاکړ، همزه کاکړ، ارسلا خان اتمانخیل کاکړ، مشو خان مرانی، ازمیر خان مندوخیل، ساوڼ موسی خیل، ګلباران جوګیزئ، شېر جان کاکړ، زریپ زده کوونکی، سادېک کاسی، او خان شهید اودل سمد خان اڅکزئ، .

فهرست
لومړئ باب ۱. انګریزي استعمار ګام په ګام له شاه زمان څخه تر لومړي انګریز یرغله ۱۷۹۳ تر ۱۸۳۸ ۲. د شاه زمان په هندستان دویمه حمله ۳. د شاه زمان دریم ځل لاهور ته تګ ۴. د افغانستان په باره کې د فیرنګي استعماري سیاست ۵. د مهدي علي خان او جان ملکم مشنونه ۶. د جان ملکم او فتح علي خان لوظنامه ۷. د پاینده خان او نورو سردارانو وژل ۸. دشاه زمان ماته او ړندیدل ۹. شاه مامود د افغانستان لومړئ ځل باچا ۱۰. د انګریز ډیلی نیول ۱۱. حاجي پیروز او هرات ۱۲. شاه شجاع ۱۳. د فیرنګي استازی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

یو نامتو تاریخ پوهاند ویلي و، چې د افغانستان سیمه له لمړیه څخه د ګرد تاریخ څلور لاره ، چوک او چارسو وسیدلی دی.

دلته د شاوخوا د نړئ د هر لوري څخه د راپاڅیدلو انساني څپو مخه شوی ده.دلته د بیل بیل ناغ/ نسل اولسونه او د هغوي تمدونونه سره نښتي او یو ځائ شوي دي. دغه حقیقت د دی سیمی پر استوګنو خپلی نیکمرغه اغیزې هم واچولې او بد مرغه یې هم تر شا پریښودلې.

یو قوم چې په داسی چارسو میشت وي، او پر خپل ټاټوبي او خپلواکی او خپلو ځانګړو دودونو بیخي د لیونتوب تر څنډی مین وي، نو هغو ته وچې کلکې دوې روغې وړاندې دي. یا خو به په دا دومره لویو پیاوړو څپو کې د تل لپاره ورکیږي - او خپل نوم او نښان او هر څه به بایلي او یا به ډغرې ورسره وهي.

د سکندر یوناني له وخته چې لیکلی تاریخ رابرسېره شوی دی بیا تر مغولو او فرنګیانو پورې دا حقیقت د لمر غوندې ځلانده دی چې دوي له هریوه راتلونکي یرغلګر سره ډغره وهلی ده - د دی پرله پسي ډغرو، نښتو او هلو ځلو پائ دا شوه چې دا وګړی د جنګ او ننګ ،میړانې وتلي اتلان او پهلوانان وګرځیدل او په دوي کې داسی سر لوړي او کره وړه وروزل شول ، چې د شاوخوا نړئ هیڅ اولس او خلک دوي د ځان سیال نه ګڼه، او په دوي کې د ښو او بدو هغه آر او مایار ، هم دغه خپل خوئ بوئ ، پښتو او پښتونوالی وګرځیدله. پښتو د دوي لپاره د واړو سپیڅلو ، درنو او روښانه انساني قدرونو یوه مجموعه شوه، او د دوي تر ټولو لوئ پیغور دا سو چې ،، چې ته هم پښتون یې ،، .

د تاریخ پر چوک د استوګنې هغه تر ټولو غټه بدمرغي دا وه چې دا قوم د تاریخ په اوږدو کړلیچونو کې تر ترتله په نښتو، چنګ درب اړخ او هله ګله اخته وو. کډه په شا اوسېدلې دي. دغه ډول چاپیریال د دی سیمې وګړي ځښته پیاوړي جنګیالي او ننګیالي میړونه خو جوړ کړل مګر دغه کړه/عمل دومره تر څورګې سره وځکیده چې په دوي کې ځان ځاني بې کچه ډیره پیدا شوه او له دوي څخه یې بهترین جنګیالان مګر بدترین سپاهیان جوړ کړل او منځنی قومي لښکر یې په پیښلی او منظمه توګه نه شو ترتیبېدلائ. د پیوست /دومدار جنګ او نښتو پائ دا شوه چې پښتانه د علم او پوهنی او هنر و کارونو ته نه شول اوزګار او دوي د لیک لوست له خوا دومره پاتی راغلل چې له دوي خوارانو هغه د علم ډیر برکتونه خو پریږده ، بیخي هغه خپل وړیاړلی تاریخ هم لا ځینې هیر شو. او د یو چا وینا ده چې له کوم قوم څخه خپل تاریخ هیر شي د هغه بنه/مثال داسی وي لکه یو سړی چې د یادداښت /حافظه قوت وبایلي.

په انساني ذهن کې د یادداښت قوت د یوه منځني برېښنتون غوندی دی. چې هم له دغه څخه د انساني ذهن هر ې یوې ګوښې ته رڼا رسیږي. او د همدی له کبله وده کوي. اوس دی نو لوستونکي ځانته په خپل ذهن کې د یو داسی سړي چې یادداښت یې بایللي وي یا نیمګړي وي ، نخښه وسنجوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سړی به د دی خپلی بنیادي نیمګړتیا له کبله د ذهن په ټولو برخو کې نیمګړی وي. دده په کړه وړه او خوئ بوئ کې به پییل او ترتیب نه وي ـ د ښکارندویو څرګندو حقایقو به سیخه سمه نتیجه نه سي ایستلائ.

اوس راشی مونږه د پښتون قوم حالت او د دغه لوړ ،بې حافظې سړي حالت سره وګورو، نو به مونږ ته د قوم دپاره د خپل تاریخ اهمیت څرګند شي. دا خو د جهل او ناپوهی تیارې په مونو خورې ورې وې. چې د باندینو/بهرنیو یرغلګرو و ځانته / علاوه زمونږه د هیواد کورنۍ استثمار د خانانو ، پیرانو ، ملایانو او آفیسرانو په بڼه کښې خپل څکېدلي اوږدئ دلال جوړ اوه، هغوي یواځې د خپلې خیټې لپاره بشپړ قوم او وطن د جنګ و سرو لمبو ته غورزاوه او بل ته یې مریې کاوه. او مونږه د وطن او اولس خلاف د دې استعمار او استثمار په یو والي نه پوهېدو. یرغلګرو لیوانو دوړې او باران غوښت چې په دغه حالت کې دوي خپل شوم مراد ښه ترسره کولائ شو.

مونږه په خپلو کورنیو بدیو او میرڅیو ، خورا ښې سپېرې دوړې سره پورته کولی ، او د دغو له کبله مو د خپلو وینو باران په ځان اورولو . او دښمنان مو د خپلو څکېدلو دلالانو په مرسته پر خپله ښکلی خاوره غویمنډ ته ایله کړي وو. یرغلګرو داسي ګوزارونه راکړل چې مونږه یې غوټ سره پریکړو او بیا یې بیا ځله وویشلو او د قبایلو او ایجنسیانو او د نور ډول ډول نومونو په لومو او زندیو کې یې د وطن پلورونکو د نوکریو، خانشنینو او اطلاعات الاونسونو پر دانو ونیولو ، الوتل راڅخه پاتې شو او غلامان شو. بادارانو چې څه راسره کول مونږ منل.

د وخت له تیریدو سره د لومو او زندیو رنګونه او نومونه هم بدل شو. او هم د دلالانو کړه وړه د زمانی سره سم بدل شو. ښاغلی اولسیار صیب د ټولو پښتنو د مننې او ستایینې وړ دی چې د فیرنګي او افغانانو د نښتو یوه خاکه یې په سوچه پښتو کې پښتو لوستونکو ته وړاندی کړه. زما ښاغلی وکیل صیب ته دا خواست دئ چې د مغلو او پښتنو د نښتو هم دغسې یوه خاکه راوباسي لکه دا اوسنی. ولس چې اورنګ بیا فیرنګ او له هغه ورورستو فیرنګ په بل رنګ، دا ټوله نقل یو په بل پسې بشپړ مضمون دی او د نوي پښتون ټبر وینښ ځلمیان چې پر خپل تیر تاریخ ښه کره نظر ولري. ولی چې له دی ډیره زده کړه کیدلائ شي. او د کومې ځلانده بیا او راتلونکی لپاره چې دوي هلې ځلې کوي ، د دی لپاره پخوانی تجزیې ډیرې پکاریدلائ شي.
دا زمونږ د تاریخ هغه ویاړلی ځائ دی چې که په مونږ کې څکیدلي دلالان شته نو د قام د پت او ننګ ساتونکو او پالونکو هم یو بهیر شته ، چې تل دوي د دښمن مخ ته دریدلي دي. د پښتنو او افغانانو د هیواد یوه سیمه هم د داسی ننګیالیو خالي نه ده اوسیدلې. تر اوسه پوری ه د هغو د میرانی او ننګ سندرې د وطن په هر ګوټ کې ښه په ویاړ او خوند وییلي کیږي.

د شلمی پیړئ دی څرخ د ځښته پریوتلو قومونو لپاره هم د اولسي پاڅون او خپلواکی زیری د خپل عیني قوانینو سره سم راوړی دی. اوس د نړئ داسی ګوټ نه دی پاتی چیری چې اولسونه نه دي راپاڅیدلي او د خپل ځلانده راتلونکي لپاره هلې ځلې نه کوي. هر چیرې خپل چاري (خودغرضه) استثماري مشران او واکداران پرزول کیږي مګر زمونږ د هیواد پر اولسي عظیم د ثور پاڅون چې څومره هائ هوئ جوړه سوی ده ـ او د دروغژنو دوړویو یو لوئ خوپ پورته سوی دی او سیمه بین الاقوامي انډوخر پله ښخه ده . چیری داسی خو نه دې چې د دی دوړو او خوپ په ولوره کې بیا مونږه ته چا بده پړلې / ټاکلی ده ؟؟

اوس د مزکې تناوونه سره څکېدلي دي.د پوهنی او علم رڼا دومره ډیره شوی ده چې تیاره هیچیری هم ورته نه شي ټینګیدلائ . پښتنو او افغانانو ته هم د نوې انقلابي زماني د ځښته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته د باندني شوکمارانو (نړيوال سامراج چې په سر کې يې امريکي سامراج دی) او د هغو له مونږ څخه د رانيولو څکېدلو دلالانو (وطني استثمار او رجعت) تکې توري بد مرغه ناروا لښکرې او د ويښو ځلميانو د خپلواکۍ او حق پرستۍ او ترقۍ د سپين سباوون اولسي لښکرې په خرپ سره نښلي. دا وخت په نړۍ کې بې استثمار ټولنه جوړونکي ملکونه چې سر يې عظيم اکتوبر انقلاب کېښودلو او د نورې نړۍ په هر گوټ کې د ملي او طبقاتي خپلواکۍ د غورزنگونو ورځ په ورځ پر مخ تلل او بريالي کېدل ، د ويښو ځلميانو ملاتړ دي.

ځومره په خروښ ، بيړه او پيپلی توگه چې ځلميان انقلابي نوی رڼا په يو منځني سنجېدلی او سره تړلی تکنيک خوروي ، په هغه انداز به زمونږه د ننگيالي اولس جر گې او مرکې سره غونډيږي. زمونږه په دود کې هم دغه جرگې او مرکې تر ټولو لومړی مهم کار دی. که يو ځل خو مونږ دغه پړاو ته ورسيدلو نو بيا زمونږ د اولس گامونه خورا اوږده او آزمويېلي گامونه دي. د اوسني بين الاقوامي انډوخر مخ نيوي بې د دغو جرگو مرکو بيخي نشي کيدلای.
ويښ ځلميان د اولس هغه ذهن او مغز دی ځکه خو دوي ته د پښتون خواري کښ اولس هيله ده چې دوي د نوی انقلابي زمانی کومې علمي رڼاگاني مونډلي دي. هغه دی خپل اولس ته په هاغه اسانه او ساده ژبه کې ورسوي چې ډيری اولس وربانده پوهېدلای شي.

ويښ پښتانه بايد چې د ښاغلي اولس يار د دی تېوسونو ښه ځيره پلټنه او پلغړنه وکړي چې زمونږه په تاريخ کې دا پيښه ولی بيا بيا شوی ده. چې گټلي جنگونه مو سلا بلا په نه څه بايللي دي.

د يونانيانو د يوی پخوانی کيسی له رويه د خپلواکی ناوی ته يواځی هغه ځوک رسيدلای شي چې د وينو په سيند کې لامبو وهلی شي. اوس که مونږ د هغو وينو اټکل وکړو چې له مودو زمونږ ميړنيو په خپله خاوره توئ کړې دي او خپل ننگيالي سرونه يې تری ځار کړي دي، نو دا تېوس ځښته کره پلغړنه او گوړنه غواړي چې دا دومره ډيره سرښندنه او دا دومره ډيره وينه زمونږه د خپلواکۍ د ناوی ولور ولی نه شو ؟؟؟

د ښاغلي وکيل صيب د کتاب لوستونکي به يو څه ټاکلي ځلميان وي. او هيله ده چې دوي به دغه کتاب لاس په لاس د پښتونخوا هرې څنډې ته رسوي. او ژر به يې ختم کړي. کله چې د بل چاپ نيټه راغله هيله ده چې اولس يار صيب به دغه اولسي سندرې ،،

سردار مامد ايوب خان وکړل جنگونه
بر سرگورئي راوستل پوځونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ،، دوست مامد ووييل خدايه كله به سهار شي....... ،، او داسې نورې هرمرو پلټي او په خپل كتاب كې به يې په خپل خپل ټاپې ځايوي. دا به كتاب نور اولسي او خوندمن كړي. له نورو وينو او لوستو پښتنو كه هغه د مدرسو د نظام تعليم پېداوار دي او كه د سكولي نظام له ټولو څخه دا هيله ده چې دوي به د خپل قوم علمي نيمگړتياو ته وگوري او د اوسنۍ زمانۍ د ځلانده انقلابي ساينسي نظريو په رڼا كې به د خپل قوم هر اړخيزه اړتيا په سترگو كې وساتي. او خپلې ليكنې او څېړنې به ډگر ته راوباسي. ولې چې نوي ځوانان د پښتو ليكلي شيان دومره لږ ويني هسې نه چې دوي يې داسې وگڼي چې پښتانه دا كار كولاۍ نه شي.

شيراني
۲۷ ستمبر ۱۹۷۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړئ باب

انګریز استعمار ګام په ګام

(له شاه زمان څخه تر لومړي انګریز یرغله)

۱۷۹۳زک څخه تر ۱۸۳۸ ز ک

افغانستان ته د انګریز استعمار خونخوارې منګلي ، د لمړي ځل لپاره د شاه زمان (۲۳ می ۱۷۹۳ څخه تر ۱۸۰۱) په وخت کښې ، راوغزېدلی. که څه هم دا وخت دا لړه هم درک نه شوه په دی ، دلته د افغانستان د شاوخوا سیمې د هغه وخت سیاسي حالاتو لنډ شان بیان پکار دی.

د احمد شاه بابا (۱۷۴۷ تر ۱۷۷۳) وروسته د ده زوی تیمور د هیواد باچا شولو ، شل کاله حکومت یې وکړلو، او په ۱۷۹۳ کې مړ شولو. د ده څخه د مړینې په وخت یوویشت زامن پاتې شو. چې په هغوي کې همایون، مامود، پیروزابدین له یوې مور او شاه زمان او شاه شجاع له بلی مور څخه وو. پنځم زوی زمان د پلار په ژوند والیعهد جوړ شوی و. نو د پلار له مړینې وروسته په دریشتم می ۱۷۹۳ دشاه زمان په نامه باچا شولو.

د احمد شاه بابا له وخت څخه حکومت قبایلي سردارانو چلاوه.چې د ولایتونو والیان، او په جنګ کې به سرداران هم دوي وو. دا وخت دا سرداران، په یوې نوې امتیاز لرونکې طبقې بدل شوی وو. د افغان اولس په استحصال اخته شوي وو، د وطن مینه یې لړه شوې او په ذاتي اعراضونو، کې تر هر څه تیر وو. په دوي کې زوره ور ځائ د جمال و، چې د شاه زمان په وخت کې د ده زوي پاینده خان د وزیر اعظم ځائ درلودلو.

تر ستلج پورې پنجاب، کشمیر او سندهـ د افغان فیوډالي دولت لاندی وو. او له خان قلات سره یو ډول اتحاد و، هلته د اروپا هیوادونه د پانګوالی دور ته ورګډ شوي وو. په انګلستان کې د کراموېل په مشری کښې ، په اولسمه پیړۍ عیسوئ کې سرمایه داري انقلاب راوستل شوی و.

د امریکه متحده ایالتونو په کال ۱۷۸۳م کې د انګلستان د مستعمری (نو آبادي /کالونی) له حیثیت څخه ځان ازاد کړی و.

د فرانس بورژوا انقلاب په کال ۱۷۸۹ کې راغلی و، باچایي یې پائ ته رسولی وه او فیډالي نظام یې مات کړلو.د اروپایي هیوادونو سرمایه دارانو (پانګه والو) د نړئ په شوکه او علاقایی ویش لاسونه پورې کړي وو.

د دی ملکونو سرمایه دار حکومتونو د سرمایه دارانو د استحصالي (استثماري) غرضونو لپاره د ټولی نړئ د ویش ، نیولو، او په ټولو چارو کې د مرییتوب کړنلاره غوره کړله. او د دی لپاره یې د زور، دسیسو (سازشونو) ، بډو، تیر ایستلو او دروغو طریقو سره سم پر ټوله نړئ وینه تویونکي او ویجاړونکي جنګونه وتپل، او د نړئ د دی بربندی شوکی او د هیوادونو د دی ویش لپاره یې د یور پ ملکونه هم و د جنګ تنور ته وغورزول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اورپا د پانګوالو دولتونو د ګټې اخيستلو لپاره ، نورو ملکونو په سياسي ، معاشي او نورو ټولو چارو کې د مرئ کولو د هدفونو او د هغو د لاس ته راوړلو لپاره د دوئ راز راز طريقو، دا سياست استعمار بلل کيږي. يا دی ته استعمار وايي.

د هندستان کوچنی وچی ته ، د انګريز سوداګرو ، ايسټ انډيا کمپنی، خپله لومړی کالوني په کال ۱۶۱۲ کې په سورت کې جوړه کړه. د فرانس او برتانيا سرمايه داری طبقې خپلو ملکونه، د منډې او نورو ملکونو د نيولو لپاره، يو له بله سره په وينو تويونکو جنګونو نښلولي وو. فيرنګي په هندوستان کې د ،، وويشه او حکومت وکړه ،، په سياست عمل کاوه. او د جاګيردار او نورو امتياز لرونکو طبقو سره ، د بډو، سازش، او د ګټو د يو والي په طريقو ، د هندوستان د اولسونو تر مينځ د تضاد د تيزولو، يو له بل سره جنګولو، او بيا يو په يو تر خپل لاس لاندی راوستلو په لار يې ډير ګړندي ګامونه اخيستل.

په کال ۱۷۵۵ کښي ، فيرنګي جرنيل کلاييو په سهيلي هندوستان کې، فرانسيسي جرنيل ډوپلې ته ماته ورکړه. او پښې يې ټينګې کړې. بيا دغه کلاييو د بنګال نواب سراج الدوله ته په جون ۱۷۵۷ کې د پلاسي په ميدان ماته ورکړه. او بنګال يې ونيولو. اوس نو د بنګال په سرو او سپينو او نورو وسايلو فيرنګی نور زوره ور شولو. بروکس ادمز وايي ، دا مبالغه نه ده چې د يورپ راتلونکې د بنګال په بري ولاړ و،، .

د بنګال د نيولو وروورسته، د ډيلي و لور ته مخ واړولو، چيری چې مغل عالمګير ثاني باچا و، د هندوستان د جاګيردارانو له لاسه د اولسونو د خپل مابين د جنګ په سبب فېرنګيان بې د څه خنډه مخ په وړاندی تلل. په ۱۷۶۱ کې عالمګير قاني ووژل شو. په دی شپو کې د ده زوی وليعهد شهزاده علی جوهر ، د فېرنګي استعمار ګرانو د ټکولو لپاره بنګال ته تللی و. هلته يې له دوي څخه ماته وخوړله ، او په پټنه کې يې د بنګال ديواني هغوي ته ورکړه ، ډيلي (دهلی) ته راستون شو او د شاه عالم ثاني په نوم باچا شو.

د پاني پت په دريمه جهګړه کې ، د پاني پت په ډګر پر ۷مه جنوری ۱۷۶۱ د افغان لښکرو څخه ، چې د احمد شاه بابا په مشری کې جنګيدل ، مرهټه ماته وخوړه.

وروورسته انګريز ميجر منرو (جګړن منرو) په کال ۱۷۶۴ م کې د بکس په جهګړه کې شاه عالم ثاني ته ماته ورکړه. فېرنګي وروسته ، دی تر خپل لاس لاندی ، د اله اباد او کوړه ضلعو (اولسوالو) باچا کړلو ، او پنځوس لکه روبې اطلاعات الاونس يې ورکړلو. د ده زوئ جوان بخت ، مرهټه سردارانو تر لاس لاندی باچا و. بيا دی بيرته مرهټه و ډيلی ته راوستلو ، انګريز له دی حالاتو څخه په ډير ګړنديتوب پوره پوره ګټه اخيستله.

په ۱۷۷۳ کښي په کلکته کې انګريز ګورنر جنرل وارن هيسټنګر د اودهـ نواب ته په پنځوس لکه روپي باړه انګريز پوځ ورکړلو ، او د روهيلکنډ د حافظ رحمت خان افغان حکومت يې ونړاولو. دا يې هم پيسې واخيستلی او هو يې د روهيلکنډ دولت ختم کړلو. او اودهـ يې دومره کمزوری کړلو چې بل ګام به يې دلته و.

دا وخت د مرهټه او روهيله افغان سردارانو ، يو له بل سره منګلې وی. او شاه عالم ثاني کله د يوې او کله د بلې ډلی تر لاس لاندې و. د غلام قادر روهيله له لاسه شاه عالم ثاني ړوند شولو، بيا په ۱۷۸۵ کې ، د مرهټه سندهيا په حکم د غلام قادر روهيله لاس پښې پرې شوې، سندهيا د شاه عالم سپه سالار شو ، او دا ډول د مغل قدرت مات شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله خوا ، روهيله افغان قدرت د نواب اودهـ په لاس ونړيدلو، بس پر ډيلي د مرهټه و تش د نامه واک پاتې و. او فيرنګي د ډيلي پوره نيولو ته ځان جمتو کاوه.

د هندوستان جاګيردارو دولتونو د يورپ د سرمايه داري استعمار مخه نشو نيولائ. په دى شپو ورځو کې د فرانس بورژوا انقلاب (کال ۱۷۸۹) په نتيجه کې ، د فرانس سرمايه دار دولت ، د نپولين بوناپارټ د حکومت بنه اخيستلو کښې و. او د يورپ نورو استعماري قوتونو سره، چې په سر کې يې انګريزي استعماري دولت و، په جنګ اخته و.

د سهيلي هندوستان په مېسور کې ، سلطان ټيپو چې له فيرنګيانو سره د مرګ او ژوند په مبارزه کې نښتى و، د فرانس و حکومت ته ليکونه لېږل رالېږل ، او هغوي ته يې پر هندوستان د فرنګي د ټکولو د پاره وييل. په پنجاب کښې ، سکهـ ، د بيلو بيلو سردارانو په مشرئ کې د قدرت د نيولو هلې ځلې کولې. د وزير اباد رنجيت سنګهـ ، د ګجرات صاحب سنګهـ ، د لاهور وليهنا سنګهـ او د امرتسر ګلاب د قدرت د نيولو په لور رهي و.

شاه زمان ۲۳ مى ۱۷۹۳ تر ۱۸۰۱

په دى حالاتو کې شاه زمان د افغانستان باچا شو. له دى سره سم ، د هندوستان بيل بيل قوتونه، لکه ټيپو سلطان، مرهټه، روهيله، د يو بل خلاف او بيا په تيره د فېرنګي د مخنيوي لپاره . شاه زمان ته د هندوستان د تګ بلنه ورکړه. له دى پرته، شاه زمان پخپله هم په دى پوهه و ، چې فېرنګى چې يو ځل په هندوستان کې پښې ټينګي کړي، نو آخري ګوزار به يې په افغانستان وي. نو د ده له لومړيو ورځو په هندوستان د بريد چمتووالى و. د حکومت د واګو د تر لاسه کولو له لومړيو شپو څخه شاه زمان او د ده ورونه همايون، مامود، او فېروزالدين (حاجي فېروز) سره په خپلو کې ونښتل. مشر ورور همايون يې درې ځلي په کندهار بريد وکړلو، يا ځئې ونيولو، په پائ کې يې له کندهار سره، پر ۹م اګست ۱۷۹۵ ماته وخوړه. په ليه (ډيره غازي خان) کې ونيولى شو ، سترګي يې ويستل شوې او په ۳۰ م دسمبر ۱۷۹۵ م کې په کابل کې بندي شو. مامود، چاجي فېروز او د مامود زوئ کامران دى پله په هرات کې پورته شول، مامود دويم ځل په جنورئ ۱۷۹۵ م کې ماته وخوړه، خو خپلى مور په شاه زمان وبخښلو او بېرته د هرات واي شولو.

په ايران کې اغا مامد کاچار د يو ايراني دولت جوړولو په تکل کې و، ايران د نادرشاه افشار (۱۷۳۷ تر ۱۷۴۷) په جلا جلا نوابيو کې ويشل شوى و. د شاه زمان د باچا کېدلو په وخت ، د ايران د خوا خراسان په مشهد کې ، د نادر شاه افشار ړوند نمسى ، شاه رخ د افغانانو په زور واکمن و. له دى سره په طباس ، مين او تورشيز کې عرب، د مشهد په قطب او په سهيل کې، د تربت حيدري تاجک اسحاق خان، او د مشهد په قطب لويديځ کې کرد سرداران، ګونا خان، ظفر نالو، او مميش خان د کبوشان (کوچان) او چنازان واکداران وو.

ازبکو په مشهد پرله پسې بريدونه کول، او د دولت آمدن (عايدات) د دى بريدونو د بندولو لپاره ، د شا وخوا سردارانو ته د بډو په توګه ورکول کيده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شاه زمان په ضد ، د همايون درې ځله او د مامود په هرات کې دوه ځله پورته کيدل ، په داسی حال کې کيده چې دی به د هندوستان په لور رهي و. يا به يې د دی لپاره ملا تړله. په دی به يو خو دی وځنډيده، او بل به يې زور مات شولو. خو په پاۍ کې د کال ۱۷۹۵ په ورستيو شپو کې تر اباسين پر اټک پوری ووت، په حسن ابدال کې يې يو څو شپې وکړلی او په ۳م جنوری ۱۷۹۶ م بېرته پېښور ته وګرځيدلو. او بيا له دی ځايه کابل ته ولاړلو. په دې شپو کې آغا مامد قاچار ، ايراني خراسان يو کړ، په مشهد کې يې ، شاه رخ ونيولو ، او د ده زوی نادر مرزا کابل ته رسېدلو باندی په کابل کې شاه زمان سره وليدل.

د شاه زمان د هندوستان په لور لومړۍ بريد (جنوری ۱۷۹۷)

شاه زمان د ۱۷۹۶م کال په کابل کې تېر کړلو، او په ژمي کې د هندوستان په لور رهی شولو، دی له کابل څخه په روانېدلو و چې د ايراني باچا مامد قاچار استازی ورته ورغلو ، بيا ده له هغه سره خپل استازی ايراني باچا ته واستولو، شاه زمان دا پلا ، د کال ۱۷۹۷ د جنوری په لومړۍ نيټه لاهور ته ورسېدلو، دا وخت په هندوستان کې د فېرنګي د مخنيوي وس هيچا نه درلودلو. بس يو د افغانستان د شاه زمان څخه په ويره کې وو. نو يې پر افغانانو د نظر ساتلو لپاره په انوپ ښار کې چهاوڼی جوړه کړه. او د ۴م بنګال رساله، او ۲۶ م، ۲۷م، ۲۸م او ۲۹م بنګال پياده کنډکونه (رجمنټونه) يې جوړ کړل. وروروسته چې د شاه زمان لاهور ته د رسېدو خبر وذغلو نو يې د باړې د دی پوځ د بنګال پياده ۳۰م ، ۳۱م ، ۳۲م، ۳۳م ، ۳۴م ، او ۳۵م نوي کنډکونه جوړ کړل. شاه زمان په لاهور کې و، چې مامد په هرات دريم ځل پورته شولو، نو د ده د هندوستان تګ نيمګړی پاتی شولو او په چټکتيا سره هرات ته وخوځيدلو. پر ۲م جولاۍ ۱۷۹۷ کندهار ته ورسېدلو. لا په کندهار کې و چې د آغا مامد قاچار د وژلو خبر ورته راغلو. د ده وروروسته د ده زوی فتح علی شاه قاچار په ۲۸ مه جولاۍ ۱۷۹۷ د ايران باچا شولو.

خان قلات مير نصير خان نوري د کال ۱۷۹۴ په پسرلي کې مړ شوی و. نو د قلات لښکر د ده د روۍ مير مامود خان په مشرۍ کې شاه زمان ته کندهار ته راغلو. له دی وروستو باچا په رات بريد وکړلو. مامود يې وتښتاوه او خپل زوۍ قېصر يې هلته والي کړلو. مامود د ايران نوي باچا فتح علی شاه ته وتښتيدلو.

د شاه زمان په هندوستان دويم بريد (۴م جنوري ۱۷۹۷)

په ۲م دسمبر ۱۷۹۷ شاه زمان کابل ته ولاړلو او په ۴م دسمبر ۱۷۹۷ له هغه ځايه هندوستان ته رهي شولو.لاهور ته ورسېدلو هلته احمد خان بارکزۍ والي و. هلته خبر ورغی چې مامود په څلورم ځل په هرات د بريد لپاره ښکاره شولو، قېصر په هرات کې د مامړد د لاسه قلابند شولو، باچا بېرته ډير ګړندی کابل ته ستون شولو، دی چې هرات ته رسېدلو د هرات والی قېصر په جعلي ليکونو د بې باورۍ پيدا کولو په وسيله مامود بېرته تښتولی و. دا وار مامود بخارا ته ولاړ او زوۍ کامران او ورور حاجي فېروز دويم وار فتح علی شاه ته وتښتېدل. د لاهور څخه هرات او له هغه ځايه بېرته لاهور ته د شاه زمان په تګ راتګ د فېرنګي سترګې وې. او له دی سره د افغانستان د خانانو ، سردارانو، او نورو امتيازلرونکو ځاني غرضونه لا له لېرې څرګند وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شاه زمان دریم ځل لاهورته تګ (۲۵م اکتوبر ۱۷۹۸)

شاه زمان په هرات کې و چې خبر ورغی چې په پنجاب کې سکهـ پورته شوی دی. ډیر ګړندی د بامیان په لار کابل ته ولاړلو او پر ۲۵م اکتوبر ۱۷۹۷ د پېښور په لار لاهور ته ورسېدلو. په جهلم کې سکهانو د لاری نیولو هڅه وکړه خو باچا سوکه تېر شولو. په لاهور کې یې د روغې جوړې لار واخیستله، او دغه کال یانې ۱۷۹۸ کښې ئ‌ې رنجیت سنګهـ د لاهور والي کړلو، چې ډیر باصلاحیته سړی و. شاه زمان بېرته کابل ته وخوځېدلو او په ۳۰ مه جنوریٔ ۱۷۹۹ پېښور ته ورسېدلو . په جهلم کې د ډیر باران له کبله ترینه توپې پاتې شوې وې چې وروسته رنجیت سنګهـ او صاحب سنګهـ راویستلې او باچا پسې یې پېښور ته ورسولې.

فېرنګي ښکيلاک ګرانو دا وخت د هندوستان ډيره برخه تر خپل ښکېلاک ګر سلطنت لاندې کړې وه. او د پاتې برخو په نيولو بوخت و. ډيرو دولتونو اخري سلګې وهلې.د دی وخت ګورنر جنرل لارډ ولزلي د سبسډيري نظام تاداو (بنياد) کېښود لو، تر اوسه خپلواکو خو ناتوانو رياستونو باندې يې زور واچولو چې دوئ دې د برتانيا څخه پرته له نورو ټولو دولتونو سره هر ډول اړيکي وشلوي. ايسټ انديا کمپنۍ ته دی خپله ژغورنه (ساتنه) وسپاري او د دې په بدل به فرنګی دوي ته د مرستې لپاره پيسې ورکړي. د دی اصل مطلب دا وو چې د برتانيا باداري دی ومني، او د خپلې خپلواکۍ څخه دی لاس په سر شي. دا وخت د ډيرو وجوهاتو له کبله چې پورته يې ذکر شوې دی او که نه) پر دی سياست د تګ توان په فېرنګي کې راپيدا شوې و.

په هندوستان کې د سياسي واک ورستۍ لوئ مرکز ډيلی هغه نيمه پخه او نيمه ژيره زرغونه منه وه چې د فېرنګي و لمن ته په تش باد راغورزېدونکی وه. او فېرنګي د دی پريکړي ګام ته نور خو جمتو و خو يو شاه زمان و چې کال په کال هندوستان ته تللو او دوئ يې دی ته نه پرېښودل ، دوي ويرېدل چې هسی نه شاه زمان د ډيلي په سبب پر دوئ داسی بريد وکړي چې بيخي يې داسی تاواني کړي چې دا پخوانی ترلاسه کړې ګټې يې د لاسه وغورزوي.

د افغانستان په باره کې د فيرنګي استعمار سياست

دا پورتني شرايط و چې لارډ ولزلي په کلکته کې د انګريز ګورنور جنرل و. د ده د سبسډي نظام لاندې د هندوستان ډير ملکونه ، مستعمره (نوابادي) شول . د هندوستان د نيم او بشپړه مستعمره جوړولو په لار کې تر ټولو لويې خنډ افغانستان په باره کې استعمار ګرانو د افغانستان د کورني او د شاه وخوا د حالاتو په نظر کې نيولو سره دا لاندينی سياسي کړنلاره ورو ورو غوره کړه.

(ا) د هندوستان د مستعمره کولو او د هغه تر ټينګولو تر وخته لومړی د افغانستان مخ بل لوری ته اړول.

(ب) د افغانستان د ناتوانه کولو او مخ اړولو د پاره د ايران له لوری د افغانستان ولايت هرات ته پرله پسې ويره او خطر جوړول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ج) په پنجاب کې د سکهـ سردارانو او امتیاز لرونکو طبقو په وسیله د پنجاب له جاګیري دولت (ریاست) سره لاس یو کول ، بیا د هغو ، له افغانستان سره په وهلو ټکولو اخته کول، چې یو خوا افغانستان نا توانه شي او بل لوری ته د رنجیت سنګهـ د مړینی وروسته سکهـ دولت دومره ناتوانه شوی وي چې سوکه د فیرنګي لمن ته ولویږي.

(د) خو تر ټولو غټه او بنیادي خبره دا چې فېرنګی د خپلو پخوانیو استعماري تجربو په نظر کې نیولو سره دا کړنلاره غوره کړه چې د افغان اولس او د دوي د قبایلي او مذهبي مشرانو ، او نورو امتیاز لرونکو د ګټو تر مابین تضاد ، داسی د ځان په ګټه په کار راولي چې د وخت د زمامدارانو ګټې ، له انګریزي استعمار سره وتړي. او د دوي نس پله ګډ شي. او د فیرنګي په ډول ډول مرستو برسیره یو خو دوي ښکاره په مخه، او فیرنګی تر شا افغانستان ته ننوځي او بل د دوي په ښکاره او پټه لاس وهنه د افغانستان خلک ، د قبایلو، ملیتونو، او مذهبونو په شکل پرله پسې په داسی کورني جنګ او ورور وژنه اخته کړي، چې خو د دی انتشار او بد امنۍ په سبب ، افغان ټولنه له خپل اقتصادي ، سیاسي او ټولنیز مخ تګ څخه واوړي ، او بل هم د دی اسبابو په تنیجه کې ، افغانستان دومره ناتوانه شي، چې د فېرنګي استعماري یرغلونو ته د ټینګېدلو او د هغوي د مخ نیوي هیڅ وس ورسره پاتې نه شي. او بیا دا چې افغان اولس، د دی انتشار او بد امنۍ جوړونکی پېټ لاس د امن لاس وبولي. او د انګریز استعمار نیولو ته چمتو شي.

دا خبره چې انګریز د ځان لپاره دا ډول واضحه سیاسي کړنلاره وټاکله ، به د ده له هغو ګامونو څخه ښه څرګنده شي، کوم چې ، له دی وروستو په مخ واخیستل شول. هر څه چې وو فېرنګي په دی لار ډېر ګړندي او ټینګ ګامونه واخیستل.

دا ښکاره خبره ده چې د دی تګلارې د عملي کېدلو په وخت ، او بیا په تېره د افغانستان د نیولو وروسته ، افغان ټولنی ، خپل طبعي، اقتصادي، سیاسي او ټولنیز پرمخ تګ ، د انګریزي سامراجي استعمار په زهرجن سیوري کې پیل کړلو.

د مهدي علی خان او جان ملکم پلاوې (مشنونه) ۱۷۹۹

انګریزانو په ۱۷۹۹ کې د ممبی یو غټ سوداګر مهدي علی خان چې د ایران د باچا په دربار کې یې ډېره اغېزه (اثر) لرله ، د ایران باچا ته د دی لپاره واستولو چې دی دا باچا پر افغانستان د یرغل لپاره چمتو کړي.. په مهدي علي خان کې د سر آغاخان او د ممبی او کراچۍ د دلالی سرمایه دارې طبقې زنړي لیدل کیږي. انګریزي ښکیلاک ګران د مهدي علي خان د پلاوي (مشن) په باره کې ډېر روڼ (خوش بینه) دي . ښاغلی جی- پې ټیټ په خپل کتاب ،، د افغانستان سلطنت ،، پر مخ ۱۱۰ او ۱۱۱ لیکي، افغان ویری ټول هندوستان په ویره کې اچولی و (اتفلانده کړی و) د باچا بریدونو کال په کال ویره خپروله، چې انګریز یې زړه شیني کړی و. برتانوي واکدارانو د سدوزئ د باچا د مخ اړولو، د هندوستان په باره کې د هغه د ارادو د مخ نیوي لپاره ، د ایران په دربار کې اغیزناک (موثر) د بمبی یو غټ سوداګر مهدی علي خان ایران ته واستاوه.

چې باچا په افغانانو د برید لپاره چمتو کړي، د دوي لپاره هرات یو ډېر نارغرلی هدف و. او مامود د دی په باره کې ډېرې هوساینې جوړې کړې وې. د هرات د ناسو د نوین ساتلو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهدی علی خان د پلا (مشن) د بري خبر لا کلکتی ته نه و رسېدلی چې د کال ۱۷۹۹ په وروستیو شپو کې ، تورن (کپیتن) جان مالکم بیا پر پلا د تهران دربار ته واستول شو. جی-پي ــټیټ په خپل پورتني ذکر شوي کتاب کې پر مخ ۱۱۱ لیکي ،، د کال په کال د افغان برید له ویری د هندوستان د ایستلو لپاره ، له باچا سره بندوبست کول، که چېری فرانسیسي ملت د ایران په باره کې په زړه کې څه لري، د هغو مخالفت کول، او د ایران سره د تجارت دوواړې پېل کول، او و خپل پخواني ځائ ته رسول درې هدفونه (موخې) دې پلا تر مخ درلودل،، لېفټنټ جنرل میکمن په خپل کتاب ،، افغانستان،، کې په مخ ۸۱ د جان مېلکم د پلا په باره کې لیکي ،، چې د دی پلا اصل هدف د شاه زمان د کال په کال برید ، چې هر وخت د کمپنی د ډېر خرڅ سبب گرځیدلو ، د ویری څخه د هندستان د ایستلو لپاره ، د هغه مخ د افغانستان و لویدیځو ولایتونو ته اړول و.،،

فرنگي دا وخت په افغانستان د هرات د لوري د ویری داسی عمل پېل کړلو چې وروستو یې بیا د هغه د جلا نیولو په سیاست لاس پوری کړلو. کوم شوکمار ته چې یې په هرات د یرغل لپاره وییلي و، وروستو به یې له هغه سره داسی ناري سورې جوړې کړې ، چې یو خوا به یې په افغانستان کې د لاس وهنی پلمه جوړه شوه او بل به یې د هرات له افغانستان څخه د جلا او ځان تر لاس لاندی شاتلو عمل وکړلو.په دی باره کې مالوم انگریز ښکېلاکگر (استعمارچي) میکمن په دی استعماري سیاست ډېر پوهه و، د خپل کتاب ،، افغانستان،، په ۷۹ مخ لیکي ، دا په هرات د برید ویره وه ، چې وروستو یې ، د انگریز او افغان د پولی په سیاست کې افغان چارې یو اهمه برخه وگرزوله. نو کله کله دا خیال ، چې مونږ د نولسمې پېړئ په لومړي سر کې هغه بو ((فرضي خطره) ته باد ورکاوه چې وروستو یې مونږه پخپله بې ارامه کړو ، یوه خوندوره ټوقه شي ،،

د جان مالکم او فتح علی شاه لوظنامه (۱۸۰۰)

انگرېز استعمارگر جان مالکم له باچا فتح علی شاه سره لوظنامه لاس لیک کړله. د دی په هکله یو بل ښکېلاکگر ډبلیو- کی فریزر ټیټلر په خپل کتاب ،، افغانستان،، کې پر مخ ۷۸ داسی لیکي ، ،، چې تر څو پوري چې په افغانانو پورې اړه لري، نو شاه دا ذمه واري واخیستله ، چې که هر وخت دوي په هندوستان د برید هڅه وکړي نو د دوي وطن به وران او ویجاړ کړي، او د دی پورته ذکر شوي ملت د تباه کولو او ذلیل کولو لپاره به هر ډول وس وکړي . برتانوي حکومت له خپلې خوا لوظ وکړلو چې ایراني پوځ ته به جنگي سامان ورکوي ،، انگرېز استعمار گرانو چې په (۱۷۹۹ ـ ۱۸۰۰) کې د افغان ملت د ذلیل کولو ، بربادولو، د دوي د هېواد د تباه کولو او ویجاړولو و هدف ته د رسېدلو لپاره ، د افغانستان د شاوخوا او بیا په تېره و کورني امتیاز لرونکو ته کومه وظیفه ورپه غاړه کړه، له دی وروستو دوي دا په ډول ډول طریقو و سر ته رسوله.

د افغانستان سیاسي او پوځي ماتی ، ورانی، سپکاوی ، پر ساه پاتی والی ، او د هیواد ښکیلاک او نیم ښکیل کېدل د انگریزي ښکېلاک گرانو ، د کورنیو او بهرنیو امتیاز لرونکو وطن

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دهرات د دی ناسور په سبب وه ، چې د کال ۱۷۹۸ په پای کې ، د رنجیت سنګهـ د لاهور د والي جوړولو وروسته ، شاه زمان ګړندی کابل ته ستون شولو ، او په ۳۰مه جنوری ۱۷۹۹ پېښور ته ورسېدلو، بیا کابل او له هغه ځایه کندهار ته ولاړلو.

مامود چې ، د جنوری ۱۷۹۸ او د جنوری ۱۷۹۹ په شپو کې په هرات کوم څلور بریدونه کړي وو، هغه ساه زمان له فتح علی شاه څخه انګېرل (ګڼل) . په دی خو دی کندهار ته ولاړ . په ۱۸۰۰ کې ، فتح علی شاه، د مهدي علی خان ممبی والاو مالکم د پالوو په نتیجه کې د هرات د ناسور د نوین ساتلو ، د سیاست د عملي کیدلو لپاره ، له مامود سره افغانستان ته د ایراني خراسان ولایت د حالاتو په پلمه رانیزدی شوی و.

شاه زمان ، فتح علی شاه ته خپل استازی توره باز خان واستولو چې تهران ته یې وګرځوي، فتح علی شاه په دی شرط دی ته تیار شولو ، چې مامود او حاجي پیروز به افغانستان ته ځي او خپل ځایٔ به بېرته ورکول کېږي. د دی سفراتي عملیاتو وروسته فتح علی شاه تهران ته ولاړلو او مامود یې تورشیز ته پرېښودلو چې هلته یې د ده د اوسېدلو بندوبست کړی و. په اصل کې فتح علی شاه او مامود پر انګریز د شاه زمان زور کمولو ، او د دهغه د ځنډولو مرام یې درلودلو کوم چې یې ترسره کړلو.

د پاینده خان او نورو سردارانو وژل (۱۸۰۰)

دلته فتح علی شاه او مامود د افغانستان د سپکولو تدبېرونه نیول ، هلته پخپله په افغانستان کې داسې پېښه وشوه ، چې د امتیاز لرونکو په لاس ، په وطن کې داسی اور ولګیدلو، چې یو خوا یې د شاه زمان مخه له فېرنګی څخه واړوله او بل خوا یې افغانستان د خپل اقتصادي، سیاسي او ټولنیز پرمختګ او بدلون څخه راواړولو. او بیا د تاریخ په دی دور کې ، چې د اروپا پانګوالي (سرمایه داري) له ښکته حخه پورته پړاو ته په اوښتلو کې وه، نو په افغانستان کې په دی کورني حالاتو کې ، انګرېز استعمار لاس واچولو. او دا کورنی جنګ نور وغزیدلو، قومونه (قومیتونه) ، مذهبونه ، او قبایل له یو بل سره په جنګ اخته کړلې شوې. د پېداواري قوتونو د مختګ لاره ونیول شوله، د اولس استحصال څو کرته ډیر شولو، خانان، پیران او ملایان یعنې واک لرونکې او مراعات لرونکې طبقې او سماجي ډلې له اولس او وطن څخه نورې لېرې شولې. او دا په منډیٔ کښې وولاړ د وطن په ضد د انګرېز اسونه وو.

او انګریز وربانډی سپاره د وطن د نیولو په موخه ښکته پورته زغلیدل. په دی کې لږ ډېر هر اغیزناک سړی د وطن په خلاف څه له پوهې خاوندان او څه په ناپوهه انګریزانو په خپل کار راوستل. او که یو چا چېرته د وطن د ژغورنی لپاره یو څه مېړانه وکړه، نو بیا د فېرنګي په مشری کې د وطن دښمنو ډلو داسی حالات جوړ کړل ، چې هغه وطنپال به یې یا د وطن پالونکې ډلې څخه راوګرځاوه او د وطن خرځونکې ډلې ملګری به یې کړلو او یا به یې په ډیره لاچاری خپل سر له لاسه ورکړلو،د هیواد د قومونو (قومیتونو) مذهبونو ، او قبایلو تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دی کورني جنګ سر داسی کېښودلی شولو چې په ۱۸۰۰م کال کې ، چې شاه زمان په کندهار کې و، نو د ده د وزیر وفادار خان د استبدادي او ضدي طریقو په سبب ، ډېرو سردارانو ، چې په سر کې یې د جمال خان زوئ پاینده خان بارکزئ، اسلام خان پوپلزئ، حکمت خان سرکانی، مامد ازیم خان الکوزئ، میر ارسلاخان جوان شهر قزلباش، او جعفر خان جوان شهر وو، د وزیر او باچا خلاف دسیسه جوړه کړله، چې وزیر وفادار خان به ووژني او باچا به ژوندی ونیسي، وزیر ته دا دسیسه مالومه شوه او تر څه کولو یې د مخه دا سرداران ونیول او سره د پاینده خان بارکزئ یې مړه کړل، په کندهار کې تلاشي پیل شوه خو د پاینده خان زوئ فتح خان ، چې وروسته د وزیر فتح خان په نامه وپېژندل شولو، سره د ورونو او خپلوانو وړومبی د هیلمند په غاړه خپل کلي نادعلی ته او بیا له هغه ځایه په ایران کې د مخکې نه پروت مامود ته وتښتېدلو. اوس نو چې په کور کې اور بل شولو، نو دا قوت د مامود او فتح علی شاه سره یو ځائ شولو، څوک چې د انګریز په ښکېلاکګره لاره لا پخوا روان وو.

په دی کیسه کې یوه د یادونی وړه خبره دا ده، چې دی سردارانو د وزیر د وژلو او د باچا د نیولو لپاره خبرې د یو هندوستاني پیر غلام مامد په خانقاه کې وکړې، عجبه نه ده چې که دا هندوستانی پیر ، پخپله د راتلونکي وخت لارنس یا په خپله په افغانستان کې د نورو وطن خرڅونکو /پلورونکو پیرانو یوه لومړئ تجربه وه. که څه هم د دی په باره کې هیڅ هم څه تاریخي شهادت نشته . له دی وروسته، دا پیر غلام مامد وتښتېدلو او په ډهاډر کې ونیول شولو، او سر یې پرېکړل شولو ، نور په ډهاډر کې ښخ شولو او سر یې په کندهار کې د هراتي دروازی د باندی د پاریاب د نهر سره ښخ شولو.

اوس نو د هرات د تېپ د نوین کولو لپاره فتح خان هم مامود ته لاس ورکړل، او فېرنګی او فتح علی شاه خو لا تر شاه ورته ولاړ وو.

د شاه زمان ماته او ړندېدل (۱۸۰۱)

په کال ۱۸۰۱ کې ، شاه زمان د فېرنګي د مخنیوي لپاره پېښاور ته ولاړو. دا یې چې واورېدل نو فتح خان مامود ته په کندهار د برید کولو وویېل. او دواړه کندهار ته وخوځېدل، د فتح خان ټول قوت له مامود سره یو ځائ شولو . شاه نواز بارکزئ چې په کندهار کې و، مامود ته د واورو د ویلي کېدلو څخه مخکې د برید کولو وویل، چې له پېښاور څخه کندهار ته کومک ونه رسیږي. د شاه زمان والي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاه زمان د پنجاب پلا پرېښودله ، او بېرته يې د کندهار مخه وکړله. د مقر او قلات غلزئ (زابل) په مينځ کې د مامود سره نښته وشوله خو د احمد خان نورزي د جلا کېدلو له کبله يې ماته وخوړه، احمد خان پخپله هم د وفادار خان وزير ، د استبداد او زياتوب له وجې د شاه زمان څخه لاس واخيستلو.

شاه زمان په شا کابل ته ولاړ ، خو هلته يې د ارسلا خان قزلباش د وژلو په سبب مخالفت ډېر و، نو جلال اباد ته ولاړ، د ده کشر ورور شجاع د پېښاور والي و، کمک ته يې راوغوښتلو، مامود کابل ونيولو.

وروروستو په اشپان کې ، چې د جلال اباد څخه شپږ ويشت ميله لېرى دى ، شاه زمان له مامود څخه ماته وخوړه، شاه زمان له خپل لښکر څخه جلا شولو او د عاشق په نوم د يو سردار په کور کې د وفادار خان سره ننواتى شولو . شاه زمان د دى کوربه سره ډېر ښه کړي وو. عاشق دى بندي کړلو او مامود ته يې پټ حال واستاوه. شجاع عاشق ته د دوي د ايله کېدلو لپاره سړي ولېږل خو هغه دوي ايله نه کړل. له شاه زمان سره دا وخت مشهور غمۍ کوه نور او بل لعل پکهراج هم وو. کوه نور يې په هغه کوټه کې چې دى پکې و په يو چاود کې پټ کړلو او پکهراج يې کارېز ته وغورزولو.

له دى وروستو مامود ، د فتح خان يو ورور د مامود د نيولو لپاره واستاوه . چې شاه زمان يې مامود ته راوستلو، نو هغه دفېرنګي د ،، افغان ملت د سپکولو او د هغو د وطن د ويجاړولو،، په سياست لومړۍ خو غټ ګام دا واخيست چې په ټول هندوستان، ايران او افغانستان کې د فېرنګي د يرغل مخه نيونکو د هغه وخت مخکښه او مشر شاه زمان چې دا وخت ايله د ۳۲ کلونو ځوان و، په سترګو کې يي ورته د اور سور سلايي ووهل او ړوند يې کړلو. په دى انسانيت سوز عمل يې يو خو پخپله په شاه زمان نړئ توره تياره کړله او بل يې د فېرنګي د په شا تګ ويره د تل لپاره پاى ته ورسوله. او په هندوستان، ايران او افغانستان کې يې د منګلو د ښخولو لاره ور ايله کړله.
شاه زمان په خپله په داسى ذلت امېز حالت کې واچول شولو چې هغه شاه زمان چې فېرنګى به د ده د ويرى رپېدلو وروستو ډېر وخت په لودهيانه کې شاه زمان د فېرنګي ننواتى و، او دده ورور شجاع فېرنګى له ځان سره افغانستان ته راوستلو. وروستو شاه زمان ډېر زوړ په لودهيانه کې مړ شولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان له کال ۱۸۰۲ څخه تر ۱۸۳۸
شاه مامود د افغانستان په لومړي ځل باچا ۱۸۰۱ تر ۱۸۰۳

په ۲۵م جولائ ۱۸۰۱ ، مامود ، د شاه مامود په نامه د افغانستان باچا شولو، د وطن او اولس خلاف د فېرنګي او بیا د فتح علی شاه په لاس کې د وطن خرڅوونکو/پلورونکو د محاذ بنسټ (تاداو) یې هغه وخت اېښی و چې لا باچا نه و جوړ شوی ، فتح خان یې وزیر شولو.
د شاه زمان په مور ورور شجاع ، یو ځل بیا په اشپان کې په ۲۰ ستمبر ۱۸۰۱ کې له شاه مامود سره جګړه وکړه خو مات شولو او پېښاور هم د شاه مامود لاس ته ورغلو. شجاع د ګومل په دره ، د غوالېري په لار د سلېمان غرونو ته ولاړ.

د انګریز ډلي نیول

انګرېز چې اوس یې له افغانستانه هېڅ ویره نه کېدله ، نو د دی جوګه شو، چې هندوستان ټول لاندی کړي. په ۱۸۰۳م کې د ډیلي د باندی په پټ پاړګنج نومې ځائ کې لارډ لیک مرهټه پوځ ته چې فرانسویانو یې مشري کوله ماته ورکړه، او په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره فېرنګي ډیلی هم ونیولو، لس کاله د شاه زمان برید ته چمتو فېرنګي په یو ګام کې ډیلی لاندی کړلو او په پنجاب کې د ستلج رود غاړی ته راورسېدلو. شاه عالم ثاني د فېرنګي وظیفه خور تش د نوم باچا و. اصلي واک د فېرنګي و.

حاجی فېروز او هرات
شاه مامود باچا شولو نو یې حاجی فېروز له ایرانه راوغوښتلو او د هرات والي یې کړلو. په دغه ورځو کې اودل رحمان هوتک او شهابودین د مامود په ضد پورته شول خو وروستو مات شول شجاع ړوب او بوری ته ولاړلو او بیا دغه اودل رحمان او شهابودین ورسره ملګري شول. وروسته کویټی ته ولاړ او ژمی یې هلته تېر کړلو. د کندهار د نیولو تکل یې وکړلو خو ناکام شولو او بیا بېرته بوری ته ولاړ. څه ګانه یې خرڅه کړله چې لښکر جوړ کړي، دلته قېصر د شاه زمان زوی او مدد خان هم ورته راغلل، بیا له بوری څخه زرمت ته ولاړل.

په ۴م او ۵م جون په کابل کې د یو هلک په سر د سني او شیعه جګړه پېښه شوله ، سني فرقی شجاع راوغښتلو چې دزرمت څخه ورغلو، او یو پلاوی یې په ۱۳م جولاي کابل ته راوستلو ، وزیر فتح خان په هزاراجاتو کې و، شاه مامود په بالاحصار کې قلابند شولو بیا یې وسله کېښودله او بندي شولو، وروستو د شاه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاه مامود بندي شولو نو يې لومړی د سترګو د ايستلو حکم وشولو خو د شاه
زمان فراخدلی شجاع دی خبری ته مجبور کړلو چې سترګې يې ترينه ونه
ويستلې بس بندي و. د شاه زمان غمی بېرته ومونډل شولو ، عاشق ووژل شولو.

شاه مامود له شاه زمان څخه بيخي يو بدل سړی و، له شهوت، غصې او حېواني
او نفساني خواهشاتو څخه جوړ و. د دی لپاره يې ژوند تېر کړلو او وطن يې
ترينه ځار کړلو.

شاه شجاع (۱۸۰۳ تر ۱۸۰۹)

—
شجاع اوس د شاه شجاع په نامه د افغانستان باچا شو، فتح خان يې وبخښلو، خو
هغه بېرته وتښتيدلو، د شاه مامود زوي کامران کندهار ونيولو خو بېرته ترينه
واخېستل شولو، وزير فتح خان بېرته شجاع ته راغلو ، خو بيا د دويم ځل لپاره
وتښتېدلو، او د شهزاده کامران سره يو ځائ شولو، په دی شپو کې مامود د کابل
له بالاحصار څخه د ښار د امام په مرسته وتښتېدلو، او فتح خان او کامران بيا په
کندهار بريد وکړلو، چې شجاع ورغلو نو فتح خان او مامود فراه ته ولاړل.

په ۸-۱۸۰۷ کې ايراني لښکر يو ځل بيا د شپږم ځل لپاره هرات قلابند کړلو، خو
ځلويښت ورځې وروستو د بډو اخيستلو وروسته بېرته ولاړل. دا وار چې شجاع
کندهار ته ولاړ نو پر مخ سندهـ ته رهي شولو، او د ډيره جاتو (ډېره غازيخان
او ډېره اسماعيل خان) په لار پېښور ته تللو چې په بهاولپور کې ورته مالومه
شوله چې ماونټ ستيورټ الفنسټن ، انګرېز استاځی ، افغانستان ته د باچا لېدلو ته
راروان شوی دی. شاه شجاع په لسمه جنوری ۱۸۰۹م او الفنسټن په ۲۵مه
فروری ۱۸۰۹ م د افغانستان د ژمي پلازمينی پېښور ته ورسېدل..

د فرنګي استاځي

—
په قطبي هندوستان کښې ، ډيلی فرنګي نيولی و، لا په ۱۷۹۹ کښې يې سلطان
ټيپو وژلی او مېسور يې ښکېل کړی و. په افغانستان کې فتح خان او مامود
دايراني فتح علی شاه او انګرېز استعمار په خوښه له مرکزي حکومت سره لاس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فېرنګي په هندوستان د فرانس او روس د برید بَوّ (فرضي ویره) راپورته کړه. او په دی پلمه يې په اصل کې په پنجاب ، افغانستان، بلوچستان، او ایران کې د غټو استعماري ګامونو اخیستلو لپاره د څه ځایٔ جوړولو لپاره لومړی سفارتي عملیات پیل کړل.

دا وخت لارډ منټو په هندوستان کې ګورنر جنرل و، په ښکاره يې د نیپولین د مخنیوي د پاره، د اتحاد د جوړولو د امکاناتو د کتلو، د پاره افغانستان ته الفنسټن ، پنجاب سکهـ دربار ته مټکاف ، ایران ته لومړی د افغانستان د تذلیل خوښونکی او د فتح علی شاه دوست جان ملکم واستولو، دغه وه چې الفنسټن په پېښور کې، افغان باچا ته په فروری ۱۸۰۹م کال کې حاضر شولو. دی استاځو په اصل کې په پنجاب، افغانستان، او ایران کې څار او جاسوسي کوله، ټوله ځمکه يې وچه کړله، الفنسټن د افغانستان په هکله د مالوماتو نه ډک ،، د کابل سلطنت ،، په نامه کتاب ولیکلو، دی کتاب د علمي ورتیا برسېره ، فېرنګي ته د استعماري سیاسي لارو او طریقو د ټاکلو د پاره ډېر کار ورکړلو. او فېرنګي ته يې افغانستان ته د ننوتلو د پاره ، د جغرافیایي لارو سره سره سیاسي لارې ګودر په ګودر څرګندې کړې، د هغه وخت سره سم يې ښه سیاسي جاج واخیستلوـ د ذکر وړ خبره دا ده چې ، په دی مالوماتو راغونډولو کې د فېرنګي الفنسټن او بیا وروسته هر وخت د فېرنګي استعمار ، د افغانستان ملایانو، او پیرانوډیره مرسته وکړه. دوي پاک کنل کېدل، په درنه سترګه ورته کتل کېدل، هر خدمت يې مفت او وړیا کېدلو، هسې هم د یو څو ښارونو پرته د مېلمنو لپاره ډودی په ګړد افغانستان کې وړیا وه. د دوي هېڅ هم ویره نه وه، په ځانونو يې د اسلام د مبلغ کمبله اچولی وه. هیچا ورته هیڅ ډول د جاسوسی ، تېر ایستلو او غولولو ګوته نه شوه نیولی، او د وطن د خواري کښانو په ډودی د دوي لیک او لوست هم زده و.
د څار او جاسوسی سربېره ، دی درېواړو استاځو دا هم وکړل چې له فېرنګي استعمار ګرانو سره د افغانستان باچا د دوستی، راجه رنجیت سنګهـ د باهمي دوستی او بله د ایران ،، باچا د باچاهانو،، هم د دوستی لوظنامې وکړلې، د رنجیت سنګهـ سره د دوستی لوظنامه، لومړی د افغانستان او بیا وروسته پخپله د پنجاب د نیولو یو ښه تاداو/بنیاد جوړ شولو.

شاه شجاع وروسته د افغانستان د خپلواکی، ملي حاکمیت او خاورې په ضد یوه اهمه وسله وګرځېدله. تر دی چې له افغانستان څخه د هندوستان په ډول د ښېړه مستعمری په جوړولو کې يې هم له شاه شجاع څخه کار واخیستلو. خو د افغانستان په خپلواکی مینن اولس د فېرنګي د دی وسلی د ماتولو سره سره فېرنګي ته هم هغه ګوزار ورکړلو چې مازغه يې ورله وچورلول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فېرنګي ښکېلاک ګر ليفټننټ جنرل مېکمن ته د دغو لوظنامو اهميت ښه څرګند و، دی د خپل کتاب ،، افغانستان،، په مخ ۸۵ ليکي، په دی لوظنامو کې ډېر څه نه وو، خو مونږ د افغانستان او ايران دواړو په سالميت ډېر زړه شيني وو، دی لوظنامو مونږ ته د لاس وهنو ښکاره حق راکړلو .

لنډه دا چې فېرنګي د دی لوظنامو وروسته ، د دوستۍ په پلمه خو په اصل کې د ټوپک په زور ، په پنجاب، افغانستان، بلوچستان، او ايران کې د لاس وهلو د حق دعوېداران شول. او له دی وروسته يې ، هر ډول ډېره مستقيمه سياسي او پوځي لاس وهنه پېل کړله.

دلته د فېرنګي سره لوظنامې وشوې ، هلته د رنجيت سنګهـ سره د ديرش کلنی جګړی بدې ورځې پېل شولې. دا په اصل کې د استعمار ګر دوست فېرنګي د دوستۍ مېوه وه، چې د پخواني غوره کړي سياست سره سم يې دی جنګونو ته ببوزی وهلو. او د پایځ ګټه يې هم د دغه فېرنګي دوست څولۍ ته وغورځېدله. فېرنګي هر وخت د دا ډول حالاتو جوړولو په نتيجه کې دا ګټې ټولې کړي دي. . د دغه لوظنامو څخه وروستنه ميکمن په خپل کتاب افغانستان کې په ۸۶ م مخ ليکي،،، د راتلونکو ديرشو کلونو تاريخ، د افغان او سکهـ د يو د بل خلاف پرله پسي او تاواني جنګونو، او نابېره چپاوونو، تاريخ دی. چې تجارت ته د ودې ورکونکي او امن خوښوونکي انګريز د ناهيلو کېدلو لوئ لامل و. او دغه خبرو په پایځ کې د واضح سياست اختيار کولو ضرورت پيدا کړلو ،،

دلته دواضح سياست اختيار کولو ،، څخه د ميکمن ، د افغان او سکهـ د دېرشو کلونو د وينه تويونکو نښتو وروسته په اکتوبر ۱۸۳۸ م کې په افغانستان د فېرنګي د لومړي لويی پوځي يرغل پالېسي (تګلاره) مراد ده.

د شاه شجاع ماته (۱۸۰۹)

الفنسټن لا په پېښاور کې و، چې د دوست د پخوانيو عملياتو نتيجه بيا راوتله، پېښاور ته خبر راغلو چې د قبايلي دښمنيو سره په کار اخېستلو مامود کابل ونيولو، انګريز په ښکاره خو دا ږغ وکړلو چې برتانوي حکومت په کورني جنګ کې د مداخلت تګلاره نه لري. خو دا يوازې خبرې وې، په اصل کې دغه جګړی ته لمن فېرنګي وهله.، په سر کې په ښکاره لاس نه وهل او په پټه ښه پوره لاس وهل په نړۍ د انګريزي استعمار يوه له ازميښته وتلی تجربه وه. چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته لارډ منټو ، الفنسټن بېرته وغوښتلو دئ په ۱۴م جون ۱۸۰۹ م کې بېرته هندوستان ته رهی شولو، د شاه شجاع کهول او خزانه له دوي سره راولپنډئ ته واستول شول. او هغه شاه زمان چې فېرنګی د ده له ویری په ارام نشو کښېناستلی اوس د یو لاچار ړوند په حېث د فېرنګي له استاځي سره راولپنډئ ته ولاړلو.
د خپل سیاست په دی بریالیتوب به، چې ړوند پخوانی افغان باچا شاه زمان، د بل باچا شاه شجاع له کهول او خزانی سره د دوي سره د دوي سیوري ته رهی شولو او هم په افغانستان د یو اوږد جاګیردارانه کورنئ جګړی لمبې بلې وې، او د فېرنګي هند ته په پرېوتلو و، هروهرو به انګریزي ښکېلاکګرانو په خپل مینځ کې مجرمانه موسکا کړي وي.

د نیملي جهګړه (۱۸۰۹)

لنډه دا چې مامود له کابله او شجاع له پېښوره را په مخه شول، په دواړو لښکرو کې د سردارانو دسیسې روانې وې، د مامود په لښکر کې علیم خان نورزئ ، د وزیر فتح خان په وینا ووژل شولو، هلته د شجاع د سامان مامور وزیر فتح خان رانیولی و، مدد خان ساکزي هم له فتح خان سره لاس یو کړی و، کوم وخت چې د شجاع سامان جلال اباد ته ورسېدلو ، چې هلته به کیمپ لګېدلو ، نو د سامان مامور هلته کېمپ ونه لګولو او دیرش میله پر مخ ولاړلو، د پېښور او کابل تر دا منځ په نیمله کلي کې یې وطاق ولګولو، شجاع چې جلال اباد ته راغی نو کېمپ نه و، شک یې وکړلو خو په بیړه نیملي ته ولاړلو . هلته وزیر فتح خان په لږ خو دمه لښکر د شاه شجاع په ستړي او د اګست د ګرمئ او اوږد مزل وهلي لښکر برید وکړلو، شجاع کلکه ماته وخوړه، توپې ، مالونه او څه خزانه یې له لاسه ووتله ، اکرم خان وزیر یې هم ووژل شولو . شجاع ترپ وهل (وتښتېدلو) او د سهېل لوري ته ولاړ.
څو میاشتې وروستو یې کندهار ونیولو خو بېرته په مخه شولو او د ګومل په لار پنجاب ته ښکته شولو. په پنجاب کې د رنجیت سنګهـ سره د لېدلو ورسته راولپنډئ ته ولاړ. شاه زمان او کهول یې هلته وو، اوس نو د شاه زمان سره ، دا افغان باچا هم ، د فېرنګي په چالونو، د مامود، فتح خان او فتح علی شاه په پره نیولو د انګریز لومې ته رانېژدی کړل شولو، یو کال یې په راولپنډئ کې تېر کړلو.

شاه مامود د دویم ځل لپاره د افغانستان باچا (۱۸۰۹ تر ۱۸۱۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شجاع د زغلولو وروسته ، شاه مامود د دويم ځل لپاره په ۱۸۰۹ م کښي د افغانستان باچا شولو، او فتح خان يې وزير شولو. دا وخت د جاګيردارانو د دی کورني جنګونو په لامل افغانستان ډير مانده شوې و او نور هم په دغه لور روان شو.

هلته د پيرنګي د پخوانی تګلارې سره سم اوس په ۱۸۰۹م کې چارلس مټکاف له رنجيت سنګهـ سره د دوستی لوظنامه هم وکړله. او انګريز د خپل سياست د آله کار په توګه کار ځيني اخيستلو لپاره د رنجيت سنګهـ په شاه ټپول هم پيل کړل. رنجيت سنګهـ د افغانستان په کنډم کولو بوخت شولو.

شاه شجاع چې په ۱۸۰۹ م کې مات شولو نو پنجاب ته سوړ شولو، په دوه کاله کې يې دوه ځله پيښور ونيولو . يو وار د وزير فتح خان ورور وشړلو او دويم وار د اټک هغه ګورنر چې ده ګورنر کړی و، بندي يې کړلو او د کشمير والي ته يې په لاس ورکړلو چې هلته يو کال بندي شولو.

په ۱۸۱۱م کې ، چې شاه شجاع له ملتان څخه کومک وغوښتلو نو شاه مامود پنجاب ته ولاړلو او له رنجيت سنګهـ سره يې وليدل. ، هم په دغه کال شاه زمان د شجاع له کورنی سره ، په لاهور کې، د رنجيت سنګهـ ننواتی شولو.

د کشمير والي اتامامد خان ، چې شجاع ورسره بندي و، هم پورته شولو، نو وزير فتح خان د کشمير مخه وکړله، په لاره کې يې د رنجيت سنګهـ سره وليدل، او دا پريکړه يې وکړه چې افغان لښکر چې د بهمبر په لاره کشمير ته ځي ، او بيا چې برې ومومي نو به د مال غنيمت دريمه برخه رنجيت سنګهـ ته ورکوي، فتح خان په فروری ۱۸۱۳م کال کې د کشمير والي ته ماته ورکړه، شاه شجاع يې د رنجيت سنګهـ استاځو ته په لاس ورکړلو چې هغوي لاهور ته واستولو.

د رنجيت سنګهـ د افغانستان څخه وړومبی نيوکه ـــ د اټک قلا نيول (۱۸۱۳)

ــــاوس نو رنجيت سنګهـ د افغانستان په نيولو او کنډم کولو لاس پورې کړل.. د اټک هغه والي چې شاه شجاع يې نيولی و او جهانداد نومېدلو په پټه د رنجيت سنګهـ سره لاس و. او د اباسيند په غاړه ، د ډير جنګي اهميت ځائ ، د اټک قلا يې په دسيسه رنجيت سنګهـ ته ورکړله، دا لومړی ګوزار و چې د افغانستان د وطن پلورونکو سره په ګډه رنجيت سنګهـ په افغانستان وکړلو، د تيري سربېره، د اټک افغان قلا، په افغانستان کې د مخ ټوپ لپاره د ستراتيژيک اهميت توپنی وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په چچ هزاره کې سکهـ او افغان جهګړه(۱۳ جولائ ۱۸۱۳)

وزير فتح خان چې د افغان خاورې د نيولو واورېدل ، نو يې د اټک قلا ته نېژدى ، د اباسيند په کينه غاړه په چچ هزاره کې په ۱۳م جولائ ۱۸۱۳ د رنجيت سنګهـ له وزير محکم چند سره جګړه وکړه . د فتح خان کشر ورور دوست مامد له ده سره و. دوست مامد د سکهـ توپخانه ونيوله، خو سکهانو دا ټګي وکړه چې په توده جګړه کې يې دا ګنګوسه خپره کړه چې دوست مامد ماته وخوړله. وزير فتح خان چې دا سکروټ دروغ خبره واورېدله نو د پښتو د متل په څير خپل غوږ يې ونه کتلو ، خبره يې کره نه کړله او په شا لاړلو، او ګټلى ميدان يې وبايللو. فتح خان دا ماته په ۱۳م جولائ ۱۸۱۳ کې وخوړله. د رنجيت سنګهـ پښې نورې هم ټينګې شولې او بل وار ته غلى شولو.

رنجيت سنګهـ او شجاع ـــ شجاع او لودهيانه ۱۸۱۴ تر ۱۸۱۶
هلته په لاهور کې ، رنجيت سنګهـ ، له شجاع څخه کوه نور غمى په چل ول ځان ته کړلو.شاه زمان د شجاع له کورنى سره په دسمبر ۱۸۱۴م کې انګرېز ته لودهيانى ته وتښتېدلو، بيا شجاع په پټه ځان له رنجيت سنګهـ څخه ووېستلو. او د کشتواړ د راجه په مرسته يې په کشمير بريد وکړلو، خو دغه بريد شنډ شولو. د نورزو په زور ورسته دى هم په ۱۸۱۶م کې له خپلې کورنى او شاه زمان سره يو ځائ شولو، فېرنګي اوس د دوي وظيفه له ۱۸۰۰۰ روپو څخه ۵۰۰۰۰ روپې کړله. اوس دوه تښتېدلي افغان باچاهان د انګريز سرو ډوډو ته ناست وو او دريم ، چې دا وخت د افغانستان باچا و هم د فېرنګيانو سړى و.

رنجيت سنګهـ او کشمير

له دى وروسته رنجيت سنګهـ په کشمير بريد وکړلو، خو د فتح خان ورور عظيم خان ورله ماته ورکړه. او لاهور ته يې وزغلولو.

په هرات د فتح على شاه يرغل او فتح خان ړندول او وژل (۱۸-۱۸۱۷)

دا وخت په ۱۸۱۷ کې د هرات بَوّ د اووم ځل د پاره راپورته کړل شو ، چې د فېرنګي له لارې څخه يې ځينې نور ازغي لېرى کړل. او افغانستان يې ټپي له خپلو پښو وغورزولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د سپکولو او ویجاړولو د پاره د فتح علی شاه زوی ، شهزاده حسن علی مرزا د ۱۸۱۷ په وروستیو شپو کې په هرات یرغل وکړلو ، وزیر فتح خان هرات ته ولاړلو، او په کافر قلا کې یې ایرانۍ لښکر مات کړلو. په جګړه کې په وزیر فتح خان یوه سره شوی مرمۍ ولګېدله او دی یې له اسه وغورزولو، او له دی سره د لښکر د نورو سردارانو پښې له میدانه وختلی او افغان لښکر مات شولو، او دغه شان یو ځل بیا ګټلې میدان وبایلل شولو، فتح خان چې سترګې پرانیستلی نو لښکر یې تیت و پرک شوې و. هرات ته چې راغلو، نو شاه مامود او د هغه زوی کامران هم راغلي و، او په باغ زاغان کې دیره وو.

د ایران باچا فتح علی شاه چې مشهد ته روان و، په لاره ورته په کافر قلا کې د فتح خان د بریالیتوب او بیا ماتی خبر رسېدلی و. د بام سیمه چې د یو غلجي د واک لاندی وه فتح علی شاه ونیوله او هم په بام کې ورسره د شاه مامود استازي ولیدل. مامود ته لا پخوا د هرات په باره کې د فرنګي او فتح علی شاه دسیسې مالومي وې. نو د وزیر فتح خان د لاسه د ایراني باچا د لښکر په ماته ، د ایراني باچا په غصه شامامود ښه پوهه و، نو ده دا استازی د ایراني باچا د غصی د سړولو ، او د دی حال د ورکولو لپاره لېږلی و، چې وزیر فتح خان ، چې د وطن د ژغورنی د پاره، کومه لومړۍ مېړانه کړی ده، او د ایران باچا ته یې چې کومه ماته ورکړی ده، په هغې کې د شاه مامود لاس ورسره نه و.

فتح علی شاه ، په افغانستان د یرغل نه کولو لپاره مامود ته دوې روغې کېښودلې، یوه دا چې، چې وزیر فتح خان دی لاس تړلی د ایران باچا ته په لاس ورکړي، او که دا نه وي نو د فتح خان سترګې دی وباسي. دا وه د انګریز استعمار ګر د اله کار فتح علی شاه، او داسی د هر استعمارګر له خوا د وطن پالنی د جرم سزا ، د فتح علی شاه د حکم سره سم ، فتح خان ته سزا ورکولو به هرو مرو په افغان اولس کې د مامود د تخت په ضد کرکه راپاروله، نو داسی موقع پکار وه، چې د ملي دودونو سره سمه وي. او د اولس رایه د دوي په لور وي. چې نه سیخ سوزېدلی وی او نه کباب.

او دا موقعه یې داسی لاس ته کړه چې د وزیر فتح خان په حکم ، دوست مامد ، د مامود د ورور ، د هرات د والي حاجي فېروز د کور تلاشي کړې وه، د حاجي فېروز د نږور رقیه بېګم چې د مامود لور او د قاسم ماندینه وه، د هغې تلاشي هم وشوه. رقیه بېګم خپل ورور کامران ته د دی سپکاوي د پور اخېستلو حال واستولو، د هغه فتح خان ته د ایران باچا ته په ماته ورکولو باندی د سزا ورکولو یوې موقعې ته سترګې وې، او دا یې بیخي سم ځائ او وخت و. او فتح خان ته د وطن ژغورنې د جرم سزا ، یانی خپل ملي خیانت کامران د افغاني روایاتو په کمبله کې پټ کړلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاه مامود فتح خان په څه پلمه خپلې کوټې ته وباله او چې هغه ورغلو نو سمدلاسه يې ونيولو او په سترګو کې يې ورته د اور سلايي ووهل.

دا هغه فتح خان و چې د هرات د ټپ د نوين کولو په طريقه ، د افغانستان د سپکولو او ويجاړولو په موخه ، د انګريز او فتح علی شاه د سياست سره سم يې ، د فېرنګي استعمار د لويې دښمن شاه زمان په سترګو کې د اور سلايي وهلي وو. او د هغه د ړندېدلو سره سم پر افغانستان د انګريزي استعمار توري تياري وغوړېدلې. او نن چې په ۱۸۱۸ کې په هرات ، د هغه سياست لاندی ، د ايران د هغه باچا فتح علی شاه په حکم، يرغل وشولو، او فتح خان د وطن د ساتنی لپاره يرغلګر لښکر ته ماته ورکړه. نو د هم هغه حالاتو ، چې د ده پکې لوئ لاس و، په نتيجه کې ، د هم هغه باچا په حکم، د وطن دوستی په هم هغه جرم کې ، د ده په سترګو کې هم د اور سلايي ووهل شول. ......

نوئ کورنئ جنګ (۱۸۱۸)

د وزير فتح خان شل ورونه وو، چې د ده د وزارت په وخت يې په ولايتونو کې لوئ قوت په لاس کې و. دوي په اصل کې ، د افغانستان د هغه وخت ټولنيزو حالاتو کې لوئ قوت په ځان پسې کړې وو. که څه هم دوي دا وخت د قبايلي امتياز لرونکو څخه وو، د هغه اولس د ګټو په ضد، تر ډيره بريده په جاګيرداره طبقه بدل شوي وو. خو لا تراوسه د جارګيرداری دَ مخه هغه قبايلي اړيکي لا هم شلېدلي نه وو. او دوي له هغو اړيکو ، د اوسنيو طبقاتي ګټو لپاره کار اخيستلو، دوي چې د فتح خان د ړندېدلو واورېدل ، نو د افغانستان د کورنی جنګ، او له هغه سره ، د هېواد په لارو لارو تلل، او تر نور لاندی کېدلو عمل نور ګړندئ شولو.
د فتح خان ورونه ، پوردل، کوهان دل، او شېر دل چې هغه وخت له ده سره په هرات کې وو، سره د خپلوانو ، خپلې پلارنی مينې هېلمند ته وتښتېدل. په فتح خان پسې ورور عظيم خان او يو بل کشر ورور دوست مامد په کشمير کې وو. د هر لوري د پور اخېستلو لپاره ملاګانې وتړلې شولې.

د عظيم خان په لار ښوونه دوست مامد په کابل بريد وکړلو، او د کامران له ځوئ څخه يې ونيولو، هغه کندهار ته وتښتېدلو، چې هلته مامود او کامران له هرات څخه رارسېدلي وو. او بندي فتح خان ورسره و. مامود او کامران د ديرش زره لښکر سره د کابل په لور وخوځېدل.

دوي فتح خان ته د خپلو وروڼو له جګړی څخه د درولو لپاره وويل خو هغه ونه منل. او بيا د کابل کندهار په لويه لار ، د کابل څخه اووه څلويښت ميله لېری ، په سيد اباد کې کامران په سردارانو د فتح خان د وژلو حکم وکړلو، او دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدلی شي چې فتح خان ته د ړندېدلو او د دی وحشيانه وژلو په وخت دا خبره ورياده شوې وي چې په کوم چل شاه زمان مات شوی و، هم په هغه چل دی مات کړل شو. او دا چې د وطن دښمنۍ بدل غوښې او پلاوونه دی او د وطن دوستۍ پاۍ ړندېدل يا نوکې نوکې کېدل دي. سره د دی چې فتح خان د فرنګي او فتح علی شاه لوبه درک کړی هم وه.

هر څه چې وو، دوست مامد د کامران د مخنيوي د پاره د کابل د باندی د ارغندي چوک ونيولو، کامران چې مېدان ته راغلو نو لار يې بدله کړه، او ،،چهار سياه ،، ته ولاړلو، دوست مامد ورته ،، هندکۍ،، ونيوله. . دلته جګړه ونښتله ، کامران بر ښکارېدلو، دوست مامد د بې باورۍ د پېدا کولو لپاره د جعلی ليکونو چل وچلولو، کامران او د هغه پلار مامود په شپه وتښتېدل، هلته پوردل کندهار ونيولو، دوي تيرواث ته ولاړل، هلته چې کوهان دل ورپسې ورغلو، نو دوي هرات ته وتښتېدل، او د يادونې وړ خبره دا ده چې هرات يې ونيولو، دوست مامد او ورونو ورباندی کار ونه لرلو. د مامود د هرات د ټپ درمل يې بيا هم ونه کړل..
بيا مامود او د ده ځوئ کامران او وروسته يار مامدوزير ، د يو افغانستان څخه جلا ، داسی تر خپل واک لاندې ساتلې و، چې انګرېزي استعمار ګرانو، او د ايران باچا ، پخوانۍ ملندې په اسانه لګيا ساتلې شوې. او په دی طريقه يې د اباسيند د غاړی نېژدی نيم افغانستان لاندې کړلو، او بيا چېری د هرات جلا ساتل ورته مهم پاتې نه شول.

اوس په ۱۸۱۸ کښې ، د افغانستان حال دا و. چې پېښاور، کابل، غزنۍ، او کندهار ولايتونه د پاينده خان د زامنو، د هرات ولايت د مامود او کامران، او قطبي افغانستان د هغه ځائ د سردارانو په واکدارۍ کې و.

عظيم خان ، د شاه زمان يو زوئ ايوب په کابل کې باچا کړلو او پخپله يې وزير شولو، د ايوب د باچهۍ نوم پکار و او بس !.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سکهـ افغان کشمکش ۱۸۱۸ تر ۱۸۳۸

په ۱۸۱۸ کې چې فتح خان ووژل شولو، نو په وړومبۍ لمبه کې عظیم خان، و شاه شجاع ته له کشمیر څخه مهر شوی قران شریف ورواستولو او د کومک لوظ یې ورسره وکړلو، خو وروسته چې عظیم خان پېښاور ته راغلو نو له دی لوظ څخه واوښتلو. او لکه چې مخکې وییلي شوي دي د شاه زمان څوئ ایوب یې باچا کړلو، شجاع له لودهیانې ملا وتړله، لومړئ یې ښکته ډیره (ډیره غازیخان) ونیولو او بیا یې د کندهار مخه وکړله. هلته د عظیم خان ورنو مات کړلو، او له هغه ځایه شکارپور ته وګرځېدلو، چې هلته یې تر کال ډیره موده تېره کړله. او د ۵۰۰۰ رساله، یو څه پیاده/پلی او لسو توپو یو لښکر یې جوړ کړلو.
هر سړئ پوهېدلی شي چې فېرنګی په دوړو او باران کې د ښکارکولو ډیره تجربه درلودله. داسی ځائ چې له کلونو وروستو د دوي په دوامداره لاس وهنه جوړ شوی و، له لاسه نه ورکولو.خو لکه چې مخکې وییل شوي دي، لا په کال ۱۸۰۰ م کې یې د افغانستان د لاندی کولو د پاره، د مخ د کنډک وظیفه، رنجیت سنګهـ له ایښی وه.
هلته رنجیت سنګهـ هم و دی سیلئ ته سترګې پوټې کړې وې. او سمدستی یې په افغانستان غوټه کړله. له ۱۸۱۸ تر ۱۸۳۸ د افغانستان د تاریخ هغه پړاو پېل شولو چې سکهـ او افغان له یو بل سره په لا ډیرو خونړو جنګونو ونښتلو. د سکهـ د یرغل او د افغانانو د هېواد ژغورنی مبارزه نوره تاوده شوله. فېرنګی د خبر په ډیرئ ناست و، جاج یې اخیستلو، څار یې کولو، د امتیاز لرونکو د رانیولو سوداګاني لګیا وې، او د افغانستان د ښکېل کولو لپاره یې سم ځائ ته سترګې پټې کړې وې. او تر څو چې د رنجیت سنګهـ په افغانستان کې د نیوکو خبره وه هغه فېرنګي له لومړئ ورځی څخه د خپل جېب ګوړه ګڼله.
رنجیت سنګهـ په ۲م جون ۱۸۱۸م ملتان د مظفرخان صدوزي څخه واخیستلو، او مظفرخان صدوزئ په جګړه کې توره په لاس ووژل شو.

د خېراباد او پېښور د رنجیت سنګهـ له خوا په لومړي ځل نیول (۱۸۱۸)

لکه چې وییل شوي دي، د اباسین په کینه غاړه د اټک قلا رنجیت سنګهـ لا په ۱۸۱۳م کال کې نیولی وه. اوس په دی هر دوړ کې د لومړي ځل د پاره په کال ۱۸۱۸ کې تر اباسین راپوری وتلو. او د اټک قلا ته مخامخ یې ، د خوشال خان خټک د شعرونو خېر اباد ونیولو، چې تر اباسین د لښکرو او نورو تېریدلو راتېریدلو د پاره ډېر اهمیت لري، بیا یې په پېښاور باندی برید وکړلو، ویې نیولو او د اټک وطن پلورونکی والی جهانداد یې ړ ځان له خوا د پېښاور والی ولګولو، خو وروسته د فتح خان ورور یارمامد د رنجیت سنګهـ دا والي بیرته و ایستلو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډېره جات (ډېره اسماعیل خان او ډېره غازیخان نیول (۱۸۱۸ تر ۱۸۲۱)

رنجيت سنګهـ د کشمير د نيولو په څو مياشتو کې د اباسين د ښي لوري د سيمې اهم افغان ولايت ډېره جات ته مخ واړولو، په کال ۱۸۱۸ کې يې ډېره غازيخان ونيولو او بيا يې په ۱۸۲۱ کې ډېره اسماعيل خان لاندی کړلو. خو په دی حال کښې ، عظيم خان، د شجاع په لور له کندهار څخه شکارپور ته رهي شولو، شجاع خپل لښکر تيت پرک کړلو او لودهيانی ته بيرته د فېرنګي سيوري ته ولاړ. او فېرنګي ته يې پر انساني بنياد د ځان د خدمت کولو او په افغانستان کې د لاس نه وهنی پر سياست د عمل کولو موقع په لاس ورکړه .

پېښاور (۱۸۲۲)

په ۱۸۲۲ کې عظيم خان له کابل څخه پېښاور ته ولاړلو، چې رنجيت سنګهـ له افغان خاورې اټک څخه وشړي، رنجيت سنګهـ هم د اباسين په کيڼ اړخ د رود په غاړه غاړه پورته ولاړلو، خو په دی شپو کې د عظيم خان ورور يارمامد ، چې د پېښور والي و، په پټه اسونه رنجيت سنګهـ ته د بډو په توګه واستول، رنجيت سنګهـ بېرته وګرځېدلو او پوهه شولو چې يارمامد او د ده په مور ورونه ، چې وروستو په تاريخ کې د پېښوري برادرانو په نامه وپيژندل شول ، د افغانستان د ګټو خلاف ، د رنجيت سنګهـ او نورو استعمار ګرانو اسونه جوړېدلو ته چمتو دي.
يارمامد، سلطان مامد طلايي او پيرمامد د پايند ځويان وو، په تاريخ کې دوي د پېښوري برادران په نامه پيژندل شوي دي. د نادر کورنی د سلطان مامد طلايي د کونډی ده.
په ۱۹۲۹ کال کې د غازي امان الله خان د وطن دوست دولت نړولو، او د ده، د افغانستان څخه په شړلو کې د فېرنګي سره د دی کورنۍ لاس و. بيا يې د فېرنګی په مرسته، په افغانستان کې هغه فيوډالي دولت جوړ کړلو، چې هيواد يې د سامراجي نوي استعمار، د طبقاتي استثمار، ، استبداد، لوږو سپږو، بدامنۍ ، رجعت او تر شا پاتی والی په خونړو منګلو کې ساتلی و. تر څو چې د وطن او خلکو ازادي بخښونکي ستر ثور انقلاب د افغانستان د خلق ډيموکريټک ګوند په لار ښوونه پر ۲۷م اپريل ۱۹۷۸ نسکور او دړی وړی کړلو.

د نوبنار اولسي جهګړه (۱۴ مارچ ۱۸۲۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

عظیم خان چې دا خبره واورېدله چې یارمامد ، رنجیت سنګهـ ته اسونه استولي دي نو ډېر خواشینی شولو ، یار مامد د ورور له ویرې خیبر ته وتښتېدلو او عظیم خان پېښور ته په ۱۸۲۳ م کال کې بیا راغلو.
هلته رنجیت سنګهـ په ۱۳ مارچ ۱۸۲۳ م په اباسین راپورېوت. خټک، یوسفزئ، او د سیمې نور ټول افغان اولسي لښکر ، د افغنستان د خاورې د ژغورنې د پاره په نوښار کې د لنډي (کابل) رود په کېڼه غاړه غونډیانې ونیولې. عظیم خان او افغان حکومتي لښکرد کابل رود په ښي اړخ وو.
د افغان اولسي لښکر او سکهـ خالصه لښکر لاس په لاس جهګړه ونښتله. پښتنو په سر ښندنه، مېړانه او غضبناکو غوټو او ګزارونو رنجیت سنګهـ په ماتیدلو کړلو، سکهـ اکالیانو نه شول کولی چې پښتنو توریالیو ته تم شي. د اکالیانو مشر ووژل شولو، یوائې د رنجیت سنګهـ د بارې ګورکها لښکر د اولسي لښکر ګوزارونو ته ټینګ شولو. او په هغه ورځ سکهـ لښکر د بشپړې ماتې څخه په ګرانه پاتې شو. خو پښتنو ټینګه ملا تړلې وه چې د رنجیت سنګهـ بیخ وباسي.
عظیم خان، وررونه یې، سرداران او حکومتي لښکر په دې سخته کې او په دې ځائ هم، د کابل رود په ښي اړخ ولاړ ننداره کوله.
رنجیت سنګهـ د افغان سردارانو د بزدلۍ، د وطن په پرتله د سرو او سپینو زرو سره د مینې او بې د څېړنې په افواه د باور د خویونو څخه ګټه واخیستله.او شپه په شپه یې دا ګنګوسه خپره کړله چې د عظیم خان خزانه چې د پېښور سره چېرې وه د ده کشر ورور دوست مامد وتښتوله. دا ګنګوسه عظیم خان او د ده سردارانو ته ډېره په چل ورسول شوله. عظیم خان ریښتیا مالوم نه کړل او نه یې د افغان اولسي لښکر له لاسه د وطن د غټ دښمن رنجیت سنګهـ د ډېر ژر په بدلېدونکې ماتې امکان، او د وطن د ژغورنې اړتیاو ته وکتل . بس په غړ غړو او ژړا یې پېل وکړ ، د سر او ږیرې ویښتان یې شکول ، سر او سینه یې په سوکانو وهله، او اوښکې یې په ږیره کې ګڼې ګڼې تویېدلې.
د افغان پټمن اولس په مېړانه ، توره، سرښندنه او ټینګه اراده مونډلې برې، د جاګیرداری(فیوډلی) رهبرۍ د لاسه یو ځل بیا خاورې ایرې شولو. عظیم خان بې د څه لاس ښوررولو مېدان پرېښودلو او په شپه پېښور ته روان شولو، ټول افغان اولسي او حکومتي لښکر یې تیت پرک کړلو.
د ذکر وړ خبره دا ده چې په چچ هزاره کې په ۱۳م جولائ ۱۸۱۳م ، د هرات په کافر قلا کې د ۱۸۱۷م کال په وروستو شپو کې، او بیا په نوښار کې په ۱۴م مارچ ۱۸۲۳م افغانانو د خپل تاریخ د ژوند ګټلې جهګړې یوائې په دې باندې بایللې دي چې اولس به توره وکړه او په ډېره سر ښندنه به یې دښمن ته ماته ورکړه، خو سالار یا سالاران به د خپل طبقاتي خوئ له کبله د دې مشرۍ وړ ونه ختل. د افغان لښکر د ګټې څخه به یې د حالاتو سره سمه ګټه وانه خیستله. له ویرې یا ناپوهۍ، به یا خو یوائې د یو مشر د اس څخه پریوتلو سره به نورو مشرانو زړه وغورځولو، او پښې به یې وختلې، یا به یې په تشه افواه/ګنګوسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نوښار کې د افغان د ماتی وروسته، رنجیت د اباسین له غاړی د خیبر دری تر خولې، ټول افغانستان لاندی کړلو. او ټوله سیمه یې وسپړله. بیا یې وطن پلورونکی یار مامد باجګزار ولګولو.
د عظیم خان د خزانی د غلا ګنګوسه دروغ شوله، او په یوه خبره، د افغانستان برئ په ماته بدلونکی عظیم خان اوس هم په افغانستان حکومت لا د ځان حق بللو، او کابل ته رهي شولو، خو په لاره کې د افغانستان د غمه نه، د خزانی له غمه په لتهه بند کې زړه چاودلی مړ شولو.
د فتح خان د وژلو له ورځی (۱۸۱۸) څخه تر نوښار تر جګړی پوری (۱۸۲۳) په پینځه کاله کې رنجیت د یو لړ څه په پرته، د افغانستان د اباسین د غاړی ټوله سیمه (ډیره غازیخان، ډیره اسماعیل خان، پېښاور او هزاره) ونیوله. استعمارچي لیفټنت جنرل میکمن له دی یو سل پنځه کاله وروسته په ۱۹۲۸ کې په خپل کتاب ،، افغانستان،، کې پر مخ ۹۵ داسی لیکي، دا خبره د ذکر وړ ده، چې اوس په ۱۸۲۳ کال کې د اباسین څخه تر غرو تر لمنو افغان ولایتونه بیخي هغسی ، لکه چې برتانیا د سکهـ سلطنت او سکهـ سرحد نیولی دی، او بل دا چې کټ مټ تر هغه ځایه چېری چې نن هم زیاتره برتانوي انتظامي پوله جوړه ده د رنجیت سنګهـ لاندی و،، .

د پایند د زامنو د افغانستان ویش (۱۸۲۳)

د پایند ، چې شاه زمان په ۱۸۰۰م کال کې وژلی و، یویشت ۲۱ زامن پاتی شوي وو. د پایند مشر زوی فتح خان په ۱۸۱۸م کال کې، کامران، د ایرانم د باچا فتح علی شاه په وینا ړوند کړلو، او بیا یې ووژلو، له دی خخه وروسته بل مشر عظیم خان ، په ۱۸۲۳م کال کې د نوښار د ماتی وروسته مړ شولو، نور نو د یوې مور څخه یار مامد، سلطان مامد طلایي او نور وو چې وروسته د پېښاوري برادران په نامه وپېژندل شول. د بلی مور څخه پردل، کوهان دل، شېردل، او نور وو، چې د دل برادران یا کندهاري برادرانو په نامه پیژندل کېدل. دوي تر پایه د کندهار ولایت نیولی و، نواب جبارخان چې وروسته یې له انګرېزانو سره ښه راشه درشه لرل، د بلی مو څخه و. او تر ټولو کشران وروڼه دوست مامد او مامد خان لا له بلې مور څخه وو، چې دوست مامد پکې مشر و.
دلته رنجیت سنګهـ د افغانستان د اباسین د غاړی ولایتونه لاندې کړل، هلته عظیم خان مړ شولو، او په میراثه کې یې د دیرشو کروړو روپو (چې په هغه وخت کې دیرش لکهـ پاونډ سټرلنګ قیمت و) جایېداد پاتې شولو. د سردارانو وروڼو د یوبل ځله خوړلو لپاره دا ښه غوښه ور هډ و. دا وو چې په دوو ډلو کې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دی هړ دوړ کي ایوب باچا له کابله څخه وتښتېدلو او په لاهوړ کي د رنجیت سنګهـ ننواتی او وظیفه خور شولو په دغه ۱۸۲۳م کال کې دی سردارانو وروڼو د کابل وېش داسی وکړلو:.

ا. د عظیم خان پاتي جاییداد به ټول د دل برادرانو سره وي. چې د باندني یرغل د مخنیوي لپاره به لګیږي. د کندهار ولایت او سیمې به هم د دی وروڼو سره وي.

ب. د پېښاوري وروڼو سره به سکهر، لوګر او نیم کابل ولایت وي، د رنجیت سنګهـ لاندی کړي افغان ولایتونه، ډېره جات او پېښور به هم له دوي سره وي.

ج. دا پاتی نیم کابل، کوهستان، او کوه دامان د دوست مامد په ونډه شول.

د. د جلال اباد ولایت، او سیمې د یو وراره زمان په برخه شوی.

ر. د غزني ولایت او سیمې د دوست مامد د ورور مامد خان شوې.

ن. غلجی سیمې د نواب جبار خان په برخه وختلې.

په دا ډول د افغانستان د خاورې ویشل ، او نوکې نوکې کول، د دی وروڼو د وطن دښمنی سره دا هم ښکاره کوي، چې د یو څو کسانو پرته ، د وخت استحصالي طبقې بیا په پرته د دوي لوړ قشرونه، چې دی ورڼو یې نمایندګي کوله، د خپلې خاورې او خلکو څومره غټ دښمنان وو.

یوې خوا ته افغان اولس، پرله پسې ، محنت، زیار او خواري کښله، هېواد یې ابادولو، هر کله چې به پر وطن د باندني پرغل د مخنیوي اړتیا وه نو توری ته به یې لاس کولو، او د وطن په ننګ به ټینګ ودرېدل، په ډېره مړانه او سر ښندنه به یې د خپلې خاوری ژغورنه کوله. بل لوري ته ، د وطن او خلکو دښمن دا قشرونه ، چې د هېواد د زیار کښوخلکود محنت هر څه یې لوټل، د وطن د پېداوار ټول وسایل یې لاندې کړی وو. په مرنی خاوره یې ورور وژنه او فساد جوړ کړی و. او د دی ټولو سربېره به یې د باندني دښمن سره هم لاس وو. او د خپلې خاورې او خلکو خلاف به یې نس ورسره ګډ و. هغه ته به یې یو خو هیواد بې د ټکه ټوکه ور وسپارلو او بل به یې په هغه وپلورلو، او د هغې عوض به یې واخیست. تر څو چې د خپلو استحصالي، وطن دښمنه، شومو غرضونو د پاره یې وطن ځینې کنډ کپر کړلو.

او دغو چې یې د وطن استحصال کولو، او وطن پلورونکي وو، د وطن سیاسي واک او اختیار هم د دوي په لاس کې وو. او ښه مړونه لا هم بلل کېدل. او اولس چې یې محنت کولو، د وطن په ننګ یې مړانه کوله، او سرونه یې ښندل، استحصال یې کېدلو، له واک او اختیار محروم وو، او د وخت د زمامدارانو، او امتیاز لرونکو له لاسه سپک لا له لاسه وو. د جاګیرداری ټولنیز نظام، بلکه د هر طبقاتي معاشي ټولنیز نظام به هرو مرو دغه نتیجه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۸۲۳م کال کې د افغانستان سیاسي صورتحال (وضع) دا وه چې هرات تر مامود د واک لاندې و، چې دی په ۱۸۲۸م کال کې مړ شولو، نو یې زوئ کامران واکمن شولو. د اباسین د غاړی افغانستان رنجیت سنګهـ لاندې کړی و. او پر مخ غلی و. دل ورونو کندهار نیولی و. قطبي افغنستان جلا جلا واکدارانو ځله وېشلی و. شاه شجاع تر فېرنګي تر سیوری لاندی ، د نورو ورانیو لپاره سترګې پوټې کړی وې.
دا وخت یواځی په کابل کې د دوست مامد زړه غوښتل چې افغانستان یو کړي، جلا جلا واکداری ورکې کړي، او د رنجیت سنګهـ نیولی افغنستان هم آزاد کړي.
دوست مامد په دوه کاله کې د کابل ولایت هغه بله نیمه او د نواب جبار خان په لاس کې ولایتونه، د ځان تر واک لاندې سره یو کړل. او بیرته یې د یو افغان دولت بنسټ کښېښودلو.
د عظیم خان زوئ حبیب الله چې تش د نامه مشر ټاکلی شوی و. په دوه کاله کې دوست مامد ، و یارمامد ته پېښاور ته وشاړه.

د نیولی افغانستان د پښتنو اولسي جنګونه او سید اجمد شاه بریلوي ۱۸۲۴ تر ۱۸۳۱

په دی شپو کښي رنجیت سنګهـ ته د افغانستان د نیولو سودا ډېره ګرانه پریوتله، ۱۸۲۴م کال کښې له اټک څخه پورته د اباسین په دواړو غاړو پرتو د تور غره افغانانو، (چې اوس په مردان او هزاره اولسوالو کې دي) د رنجیت سنګهـ جرنیل هري سنګهـ نلوه ته کلک ګوزارونه ورکړل. رتجیت سنګهـ خپل جرنیل په ډېره ګرانه له ټکېدلو څخه بچ کړلو.
په دی شپو کې د هندوستان د پنداري تحریک د مشر امیر خان افغان ، یو پیرو د بریلي سید احمد شاه و. د پنداري تحریک وروروسته چې امیر خان په ۱۸۱۹م کال کښې د ټونک نواب جوړ شو، نو احمد شاه وړومبی خپل پیروان له کلکتی څخه خانه کعبی ته بوتله، بیا په ۱۸۲۶م کې بېرته ډلي ته ولاړل. او د مذهبي جنګ ږغ یې وکړلو. له ټونک څخه د سندهـ په لار کندهار ته راغلو خو هلته یې ملاتړ ونه شولو. او له هغه ځایه د روه د غرونو په مرکزي سیمه تیر شو، او د پېښور د ولایت د یوسفزو په سیمه کښې یې په پنجتار کښې په ۱۸۲۸م کال کې ځائ جوړ کړلو.
ځکه چې د پېښاور او هزاری پښتانه د خپل وطن د خپلواکی لپاره له سکهـ سره په جنګ اخته وو. رهبري یې غوښتله، د سید احمد شاه له مذهبی عقایدو څخه پرته ، د وطن د خپلواکی لپاره، د سکهـ خلاف د جنګ لپاره یې سید احمد ته په زړه کې ځائ ورکړلو. وروسته دا ځائ د پټنی د وهابي تحریک اوبیا په ۱۸۵۷ کال کښې د هندوستان ازادئ د تحریک مهم سنګر و. وروسته په ۱۸۶۳م کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر څه چې وو ، د آزادئ غوښتونکي پښتانه مېړني په احمد شاه راغونډ شول لومړئ يې د پېښور په ناوه (وادئ) کې په اکوړه کښې په سکهـ برید وکړلو، که څه هم سکهـ سالار په شا کړل خو بیا هم د وطن پالونکو لښکر ډیر پیاوړئ وو.
په ۱۸۲۹ کال کښې ، د احمد شاه په مشرئ کښې د ننګیالیو او سرتېرو پښتنوخلکو دی لښکرد سکهـ باجګزار یار مامد ته ماته ورکړه، او پېښاور يې ونیولو، سلطان مامد طلائ سکهـ جنرل شېرسنګهـ او جنرل وېنچوره په ډیره ګرانه بچ کړلو. بیا نو سکهـ لښکر د اباسین کینۍ غاړی ته پوری وتلو، ، دا وخت د غرونو او سمو نور افغانان مېړني خلک په وطنپال لښکر کې راټول شو.
په ۱۸۳۰م کال کې يې بیا په سکهـ لښکر برید وکړلو، خو هري سنګهـ ماته ورکړله، او د اباسین څخه يې لویدیز لوري ته بیرته راپوری ویستلو، وروستو دی ملي لښکر پېښور ونیولو، او له سکهانو څخه يې ازاد کړلو، سلطان مامد طلايي د پښتنو خلکو د لښکر د سالار احمد شاه بریلوي تر واک لاندی شولو.
سید احمد شاه بریلوي چې پښتانه له سکهـ څخه ازاد کړل نو يې دغه پښتانه او سیمې د خپلو پېروانو د زمامدارۍ لاندی کړل. نو د پښتنو په سترګو کې احمدشاه بریلوي ډیر پربوتلو، په دی حالاتو کې سلطان مامد طلايي ، سید احمد بریلوي ته ماته ورکړه. او بیا وروسته په می ۱۸۳۱م کال کښې سکهـ لښکر په بالاکوټ کې تر احمد شاه جار وتلواو احمدشاه يې ووژلو، نایبان يې پښتون اولس سره تیت پرک شول او کهول يې بېرته د ټونک نواب ته ولاړلو.
د نوښار د ۱۸۲۳م کال له ماتی څخه وروسته، د ۱۸۲۴م څخه تر ۱۸۳۱م پوری د سکهـ نیولی افغانستان د خپلواکۍ لپاره د افغان اولسي لښکر و پخپله، بیا وروسته د سید احمد بریلوي په مشرئ کې د پرله پسی مبارزی دا نتیجه وختله چې سکهـ یرغلګر لښکر يې د اباسین کینې غاړی ته پوری ایستلو، او د پېښور څخه تر هزاری پوری ټول افغانستان يې له سکهانو څخه ازاد کړلو، خو په پېښور کې سلطان مامد طلايي بېرته واکمن شولو، د سکهـ ورسره هیڅ تعلق پاتی نه شولو، یاني د وطن فروشانو بایلی افغانستان ، اولس بېرته ازاد کړلو خو وطن پلورونکی يې بیا هم واکدار پاتی شولو ، او دا ډول کارونه څو څو ځلې شوي دي.

امیر دوست مامد خان (۱۸۲۶)

په دی دوران کې د ۱۸۲۳ له ویش څخه وروسته، دوست مامد له کابل څخه ډېر ګړندی، په جلال اباد، منځنی افغانستان، غزنی او ختیز افغانستان ، مرکزی افغان دولت بېرته ټینګ کړلو ، او په ۱۸۲۶ کښې يې د مرکزی افغان فیوډالی باچاهی دولت بنسټ کښېښود. او د امیر دوست مامد په نامه د افغانستان نوی باچا شولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فېرنګی د تجارت، ترقۍ او امن جوړولو هلې ځلې ۱۸۳۱ تر ۱۸۳۴

دلته له ۱۸۱۸ کال څخه تر ۱۸۳۱ کال، سکهـ او افغان له یو بل سره په خونړو جنګونو ښخ وو، سخته مبارزه وه، هلته فېرنګی له هرې ویرې ازاد، له پنجاب پرته، نور ټول هندوستان په خپل استعماری سلطنت ګډ کړلو. اوس یې نو پنجاب، سندهـ او افغانستان ته د ګامونو د اخیستلو د پاره جاج اخیستل پېل کړل. په ځان یې د امن خوښونکی او تجارت ته د وده ورکوونکی کمپله واچوله.
انګریز په خپل استعماری سیاست کښې سندهـ لا له پخوا جلا ساتلی و. که څه هم د رنجیت سنګهـ د سندهـ نیولو ته زړه کېدلو، خو انګریز که یو خوا د ډېره جات او پېښور افغان ولایتونو په نیولو نه خوابښینی کېدلو خو بل خوا یې رنجیت سنګهـ د سندهـ په لور هم نه پرېښودلو. په ۱۸۰۹ م کال کې چې د فېرنګي استاذي الفنسټن شاشجاع ته وړاندیز وکړلو چې، انګریز به په سندهـ د شاه شجاع واکمني ومني ، که دی د فېرنګي سره څه لوظنامه وکړي، نو ګورنر جنرل د الفنسټن د دی وړاندیز څخه ډېر په سختۍ پر شا شولو. او ویې وییل چې دا تجویز د سندهـ د حالاتو په باره کې ناپوهی څرګندوي. مطلب یې دا و چې ډېر ژر به بې د بل چا د مرستی سندهـ به د خپلو کورنیو حالاتو په نتیجه کې پخپله د فېرنګي لمن ته ولویږي. دسندهـ جاګیردارو واکمنانو د انګریز مخنیوی نشو کولی. نو فېرنګی ته د بل چا د منځ ته را اچول پکار نه وو.
لنډه دا چې فېرنګی په دی شرایطو کې په اباسیند او نورو دریابونو کې د تجارت د پرانیستلو کمپله په ځان واچوله، او یو لور ته یې په افغانستان کې د لاس وهنی لپاره د افغانستان او شاوخوا هر اړخیز جاج اخیستل پېل کړل. او بل خوا یې ، د رنجیت سنګهـ ، شجاع او ایران د فتح علی شاه پره یو ځل بیا چمتو کړله چې افغانستان د فیرنګی د توپک خلی ته ورولې.

د پوټنګر او برنز د جاسوسۍ پلاوي۱۸۳۱ تر ۱۸۳۴

دا وخت د برتانوی هندوستان ګورنر جنرل لارډ ولیم بېټنګ و، په کال ۱۸۳۱م کښې یې کرنل پوټینګر ، د سندهـ امیرانو ته په ښکاره تجارتي او په اصل کې د جاسوسۍ په پلا واستولو. دی پوټینګر په ۱۸۱۰م کال کې بلوچستان، افغانستان او ایران ، د دی هیوادونو په جامو او کړه وړه کې په پښو کتلی وو او د دی په باره کې یې د جاسوس په حیث فېرنګی ته ډېر مالومات ورکړي وو. وروسته د دی پلاوي یو غړي لېفټننټ برنز له سمندر څخه د اباسین او بیا د پنجاب د نورو دریابونو د اوبو په لار ، د برتانیې د باچا له خوا په سوغات کې اسونه ، په لاهور کې، د رنجیت سنګهـ دربار ته ورسول. ،، دا د اوبو په لار د اسونو سوغاتو، یواحی د دریابونو او نورو حالاتو جاسوسۍ غرض درلودلو. د ډول ډول څار

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیفټننټ جنرل میکمن د خپل کتاب ،، افغانستان،، پر مخ ۱۰۵م داسی لیکي، د لارډ ولیم اندیښني ، د ده د هندوستان د سوکالی د پاره عملیاتوځخه، د نسل انساني لپاره، د پرامن او تجارتي منځنی اسیا ، ګتو ته راګرځول شوی وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیفټنټ الیګزینډر برنز د بخارا په پلا (۱۸۲۳ تر ۱۸۳۴)

د سندهـ او د پنجاب د څار وروسته ، دی ګورنر جنرل لیفټنت الیګزینډر برنز ، په ۱۸۳۲ کال کې ، بخارا ته واستولو. په ۱۸۳۲ کې دی د لودهیانی رهې شو، د لاهور په لار د اباسیند په غاړه اټک ته ورسیدلو، په مارچ کې دلته تر اباسیند راپورېوت، او د پېښور په لار کابل ته ، پر ۱۰ می ۱۸۳۲ ورسېدلو، له ده سره د ده کشمیری مرستیال موهن لعل هم ملګری و.
تر برنز د مخه، د اتلسمې پېړۍ په وروستېو کلونو کې ، فېرنګی فارسټر، په ۱۸۱۰ م کال کې، مشر پوټېنګر په ۱۸۱۲م کال کې ، ښاغلی ډوري په ۱۸۲۶ کال کې ، د بنګال سروس سټرلنګ په ۱۸۲۷م کال کې، چارلس مېسن په ۱۸۲۸م کال کې ، د بنګال سویلین فریزر په ۱۸۲۹م کال کې، امریکن هرلان ، او بیا د بخارا یهودیانو ته د عیسایيت د تبلیغ په پلمه راغلی وولف، یو نیم څه په پرته نور ټول په افغانستان کې د ملا او پیر په جامو کې ګرزیدلي وو. له دی سره ، هغه یورپین او انګرېزان چې نومونه یې لا تر اوسه نه دی ښکاره شوی، هم ډېر دي، په دوي کې ډېرو خپل یاداشتونه هم لیکلی دی. د دوي یوائینی موخه د افغانستان څار او جاسوسی کول وو.
هر څه چې وو، الېګزینډر برنز په کابل کې د نواب جبار **Error! Bookmark not defined.** خان سره ډېرې شپې تېرې کړلی. بیا په افغان جامو کې د قطبي افغانستان په لار بخارا ته ولاړ. هلته یې هم باچا او وزیر تود هرکلی وکړ. بیا په ایران کې د مشهد په لار ، خلیج فارس ، او له هغه ځایه کلکتی ته ولاړ. له هغه ځایه برتانوی حکومت انګلستان ته واستولو. چې د منځنی اسیا په مسله ، د ګورنر جنرل ولیم نټنګ ،، د نسل انساني په عشق،، کې د ویلېدلو حال ورکړي. په تېره یې له روس څخه د افغانستان د ساتلو په ضرورت ډېر زور واچولو.
لنډه دا چې فېرنګی د خپل څرک برنز په لاس د افغانستان، منځنی اسیا او ایران څار وکړ. نو یې په افغانستان کې د ښکاره او نیغ په نیغه د لاس وهنی پرېکړه وکړه.
لا تر اوسه چې د پوټنګر او برنز د څار او جاسوسی عملیات لګیا وو، فېرنګي د ایران باچا فتح علی شاه، رنجیت سنګهـ ، او شجاع یو ځل بیا پر افغانستان ور ایله کړل.[1]

د فتح علی شاه، رنجیت سنګهـ پره او نیوکې ۱۸۳۲ تر ۱۸۳۴

په هرات اتم یرغل ۱۸۳۲ :
په ۱۸۳۲ م کال کې چې برنز د لومړي ځل لپاره افغانستان ته ولاړ، د ایران باچا فتج علی شاه ، خپل ځائ نشین شهزاده عباس ، د ایراني خراسان والي کړلو. او د هغه ځوئ په هرات د اتم ځل لپاره یرغل وکړلو. محمود په ۱۸۲۸م کال کې مړ شوی و، او ځوي کامران یې د واک واګي په لاس کې نیولي وو. هغه خپل وزیر یارمامد ، شهزاده ته مشهد ته واستولو، شهزاده چې عباس مرزا نومېدلو دغه وزیر هلته بندي کړلو، او د هرات ده ته د ورکولو لپاره یې ډېر زور وربانډی واچولو، او تشدد یې پری وکړلو، خو وزیر یې مات نه کړی شو، بیا چې شهزاده ناجوړه شو نو وزیر یې ایله کړلو، او ځوي یې د هرات قلا بندي واخیستله، په دی یرغل ، فتح علی شاه ، هغه له پخوا د فېرنګي ورکړی موخه لکه د افغانستان سپکول او ویجاړول سرته رسول غوښتل. د دی ورانیو برسېره، ده دا هم غوښتل ، چې د افغان اولس

[1] افغان جرګه ډاټ نیټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دی شپو کې باچا فتح علی شاه، او ولیعهد شهزاده عباس مرزا ، په یو څو میاشتو کې پرله پسی مړه شول، او د هرات قلا بندي پائ ته ورسېدله. خو بیا یې وطن وران او ویجاړ کړلو، او د افغانستان مخ ته یې داسی دوړې جوړې کړې چې د فېرنګي استعمار پکې پټ شو.

شجاع (۱۸۳۲ تر ۱۸۳۴)

په هرات د دی یرغل د مخه، فېرنګي د ژبې لاندې شجاع ته وویل، چې د ده په یو ځل بیا ځان ازمویلو دوي هیڅ اعتراض نه لري، که څه هم دا ضروري نه ده، که دی مات شي ، نو بیا به یې هم الاونس دوه چنده شي. مطلب دا چې، شجاع ته یې په افغانستان له لودهیانې څخه د دویم برید اشاره د ډیر مکر او فریب په ژبه وکړله. الاونس یې و دی ته پریښوو چې ، ګوره د ناکامی وروسته به د ده ساتل څومره ګټور وي. په دی اس کې به له دی وروسته د زغلېدلو سپک او توان هم وي او که نه؟
د دی اشاری وروسته شجاع ، رنجیت سنګهـ ته لیکل پیل کړل. په خپله استعمارګران وایي، چې له دی سره د انګریز په دی مهم کې نور زړه ولګېدلو، او له ماتې وروسته د الاونس د ختم کېدلو د امکان خبره یې پرېښودله. پر ځائ د دی یې د الاونس دریمه لا د مخه ورکړله. ، او د مکر خبره دا ده ، چې د شجاع و یرغل ته د چمتو کولو سره سم یې و ده او امیر دوست مامد دواړو ته وویل ، چې برتانیه په دوي کې د یو څنګ هم نه وهي. شجاع په افغانستان یرغل ته تیارول او بیا د بې پلوی او لاس نه وهنی ناره کول ، دغه خو د استعماري سیاست کمال دی. ! امیران سندهـ هم له شجاع سره د مرستی لوظ وکړلو.
په ۱۸ مه فروری ۱۸۳۳م کال شجاع له لودهیانې څخه مخه راوکړله، رنجیت سنګهـ و ده ته یو لکهـ روپۍ ورکړلې، او دوي دواړو ځان پله پوهه کړلو، شجاع شکار پور ته راغی، امیران سندهـ په شا شول، په ۹مه جنوری ۱۸۳۴ م کال یې له روهړئ څخه دولس میله د سندهـ لښکر ته ماته ورکړه، امیران سندهـ پینځه لکهـ روپې (۵۰۰۰۰ سټرلنګز) ورکړلې. د باړې لښکر یې د هندوستاني روهیله څخه جوړ کړلو، او د سکاټ لینډ کیمبل ، چې پخوا د کمپنی په پوځ او بیا په سکهـ پوځ کې وو ، اوس د شجاع د دی لښکر مشر و.

په کندهار یرغل (۱۸۳۴)

شجاع په ۱۸۳۴م کال کې کندهار قلا بند کړلو، دل برادرانو له دوست مامد څخه مرسته وغوښتله، شجاع درې میاشتې وروسته په ښار برید وکړلو، چې شنډ شو، دوست مامد هم راورسېدلو، شجاع د کندهار و لوېدیځ ته ځائ ونیولو، د دوست مامد او کندهاري ورونو ګډ لښکر پری برید وکړلو، د لښکر فېرنګی مشر کېمبل سخت ټپي شو، د هندستاني لښکر لکۍ ووتله، او په ۲ م جون شجاع ماته وخوړه او سیستان ته وتښتیدلو، بیا له هغه ځایه خان قلات میر محراب خان چې د میر مامود خان زوئ او میر نصیر خان نوري نمسی و، ته ولاړلو. او بیا له هغه ځایه ژوندی د فېرنګي سیوري ته ورسېدلو. کیمبل ټپي ونیول شولو، وروسته د شېر مامد په بلخ کې د افغان لښکر مشر و، ویل کیږي چې په ۷-۱۸۵۶ م کال کې مړ شو.

د رنجیت سنګهـ په پېښور یرغل ۱۸۳۴

لکه چې مخکې وییل شوی دی، شجاع د فېرنګي په خوښه په ۱۸۳۴م کال کې په افغانستان د کندهار له لوري یرغل وکړلو، رنجیت سنګهـ هم په دی منصوبه کې د شجاع سره ګډ و، د دی لپاره یې ده ته پیسې ورکړی او ځان یې پله پوهه کړلو، په ۱۸۳۲م کې په هرات د فتح علی شاه ، او په ۱۸۳۴م کې په کندهار د شجاع یرغلونه، که یو له بل څخه جلا واقعې دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنجیت سنګهـ په دی ځل په لومړی پلا د بنو او کوهاټ افغان سیمې ونیولې، د شجاع او فېرنګي اصلي دسیسه /سازش سرته ورسېدلو، رنجیت سنګهـ پېښور ونیولو او دی بېرته لودهیانې ته ولاړ، له دی وروسته د ښکته ډېرو علاقې، (د ډیره غازي خان خواوشا، د اباسین او سلېمان غره تر منځ د اباسین د غاړی اوږده تراړه) د امیران سندهـ ، انګریز او رنجیت سنګهـ د سازشونو په نتیجه کې رنجیت سنګهـ لاندی کړی ـ او دلته یې د سلېمان غره په درو کې زړې قلاوې بېرته ابادې کړې.

امیر دوست مامد خان، رنجیت سنګهـ ، انګرېز او پېښور ۱۸۳۴ تر ۱۸۳۸

امیر دوست مامد خان غوښتل چې په افغانشتان کې حالات سم شي. د سردارانو له لاسه جلا جلا افغان خاوره یو شي. او د یرغلګرو لاندی کړی افغان خاوره پېښور او نوره ، بېرته ازاده کړي. او په هېواد کې معاشی سیاسی او ټولنیز ژوند پر مخ رهي شي. دوست مامد د دی لپاره د لارو امن او د د تجارت و مخ تګ ته ډېره اهمیت ورکاوه.
ده له انګریز سره، د خپلواک ملي حاکمیت لرونکې، او یو متحد افغانستان ، د سیالی او برابرئ په بنسټ اړیکې جوړول غوښتل، او غوښتل یې چې ، فېرنګی ده ته د افغانستان په خاوره یرغلګر رنجیت سنګهـ په خلاف کومک ورکړي. خو دی په دی پوهه نه و، چې د کورنې وجوهاتو په پرته، د افغانستان په کنډ کپر کېدلو کې د فېرنګي د سازشونو /دسیسو هم لویې لاس و. پېښور خو د فېرنګي، شجاع او رنجیت سنګهـ په سازش مرییې شوی و. او بیا دا چې په اصل کې فېرنګي پخپله پېښاور ته سترګې پټې کړې وې. رنجیت سنګهـ خو هسې یو اله کار و. او د انګرېز د اصل اهدافو یې هسی ځان ناخبره اړولې و.
هري سنګهـ چې افغان خاوره لاندې کړه، نو دوست مامد د دی د ازادئ لپاره په مبارزه لاس پورې کړلو، ده چې د دی لپاره کوم ګامونه واخیستل، په هغو کې ځینې داسی وو،
انګریز ته یې د دوستی لاس وروړاندی کړلو، او د رنجیت سنګهـ خلاف یې کومک وغوښت. خو دوست مامد دی ته نه کتل ، چې فېرنګي خو ټول هندوستان په دوستی کې نیولې و. او په افغانستان کې یې د لاس وهنې حق په ،، دوستی،، کې ترلاسه کړی و.
هر څه چې وو ، خو دوست مامد بیا په ۱۸۳۵م کال کې د پېښاور د ازادولو لپاره پخپله په سکهـ برید وکړلو، خو د سردارانو د سازشونو په نتیجه کې په ۱۱ م می ۱۸۳۵م د سکهـ تر مخ بېرته په شا ولاړ.وروسته چې ، په مارچ ۱۸۳۶م کال کې د لارډ ولییم بنټنګ پر ځائ لارډ آک لېنډ د برتانوي هند ګورنر جنرل راغلی، نو دوست مامد د مبارکی او هرکلی لیک وروستولو، خو د انګریز د افغانستان په ضد د محاذونو جوړولو او لاس وهنو سربېره ، لارډ آک لېنډ ځواب ورکړو ، ،، برتانوي حکومت د نورو آزادو دولتونو په جارو کې د لاس وهنې عادت نه لري .،، .

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library